

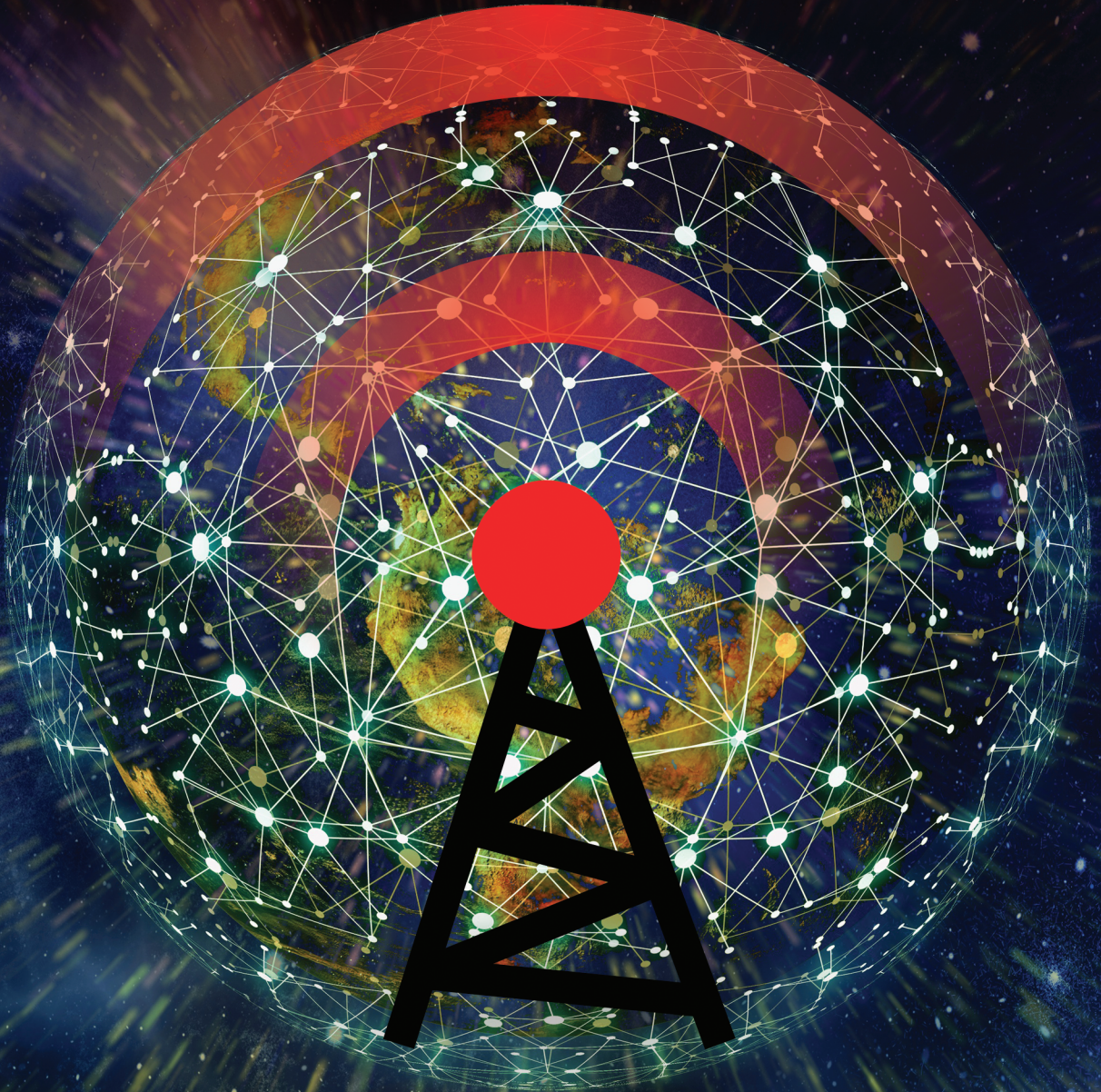

ข่าวเนติบัณฑิตยสภา

ศูนย์ประชาสัมพันธ์เนติบัณฑิตยสภา / THE BAR ASSOCIATION INFORMATION CENTE

เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖ ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๔๐๖ ■ โทร. ๐ ๒๘๘๗ ๖๘๑๐, ๐ ๒๘๘๗ ๖๘๐๑-๗

<http://www.thethaibar.or.th>

๑๗ พฤษภาคม วันโทรคมนาคมโลกและสังคมสารสนเทศโลก

ข่าว เนติบัณฑิตยสภา

เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมวางพานพุ่มเนื่องในวันสัญญา ธรรมศักดิ์ ประจำปี ๒๕๖๖

วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๖ เวลา ๘.๔๕ น. นายชาติรี สุวรรณิน เลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา ได้รับมอบหมายจาก
นายกเนติบัณฑิตยสภาให้เป็นผู้แทนนายกเนติบัณฑิตยสภา พร้อมด้วยนายเดชอุดม ไกรฤทธิ์ กรรมการเนติบัณฑิตยสภา
และคณะ ร่วมวางพานพุ่มเนื่องในวันสัญญา ธรรมศักดิ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ณ บริเวณลานอนุสาวรีย์ศาสตราจารย์สัญญา
ธรรมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

เนื่องจากปก

วันโทรคมนาคมโลกและสังคมสารสนเทศโลก (World Telecommunication and Information Society Day)

วันโทรคมนาคมโลกและสังคมสารสนเทศโลก ด้วยการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นที่มนุษย์ได้สร้างเทคโนโลยีด้านนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้ได้เข้าถึงในทุกหนทุกแห่ง เทคโนโลยีที่ดีเมื่อใช้ถูกต้อง แต่เมื่อเทคโนโลยีใช้ไม่เหมาะสมขึ้นมาจะสร้างปัญหาสุขภาพจิตได้

เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๐๘ ได้มีการลงนามในธรรมนูญโทรเลขระหว่างประเทศและเป็นวันก่อตั้งสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecommunication Union หรือ ITU) ซึ่งเป็นองค์การชำนาญพิเศษของสหประชาชาติ ปัจจุบันมีสมาชิกทั่วโลกจำนวน ๑๙๑ ประเทศ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้มีการประกาศให้วันที่ ๑๗ พฤษภาคมของทุกปีเป็นวันโทรคมนาคมโลก (World Telecommunication Day) ก่อนจะเปลี่ยนเป็นวันโทรคมนาคมและสังคมสารสนเทศโลก (World Telecommunication and Information Society Day) เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙

ภาพหน้าปก

ภาพโดย Gerd Altmann และ OpenClipart-Vectors จาก Pixabay

แหล่งข้อมูล

- ๑๗ พฤษภาคม : วันโทรคมนาคมโลกและสังคมสารสนเทศโลก (World Telecommunication and Information Society Day). (ออนไลน์) ค้นเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖ จากเฟซบุ๊กสถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี <https://www.facebook.com/thairathtv/>

ข่าวเนติบัณฑิตยสภา

เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๖ ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๔๐๖

สารบัญ

๒ ข่าวเนติบัณฑิตยสภา	๑๔ วิเคราะห์ข้อสอบกฎหมาย : วิธีการตอบและตัวอย่าง
๓ สารบัญ รายชื่อผู้จัดทำ เนื่องจากปก	๑๖ บทความเรื่อง “ปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยี”
๔ ปัญหาจากข้อหาหรือกฎหมายที่น่าสนใจ	๑๘ บทความเรื่อง “การสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารในคดีแพ่ง ทำได้หรือไม่เพียงใด”
๘ เจาะลึกกาเด่น	๒๓ มุมข่าว
๑๑ ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย	๒๔ บรรณาธิการแถลง

คณะผู้จัดทำ อนุกรรมการประชาสัมพันธ์ ประธานฝ่ายอำนวยการ นายปรเมศวร์ อินทรชุมนุม รองประธานฝ่ายอำนวยการ

● นายกฤษฎา บุญสมิต ฝ่ายอำนวยการ ● นายพงศ์พิเชษฐ์ จันทร์พรกิจ ● นางสาวสุภาภรณ์ ไชยประณะ ● นายทรงพล สุวรรณพงศ์ ● นางสาวรุษา เหมเวช ● ผศ.ดร.ศรีพัชรา สิทธิกิจาร ● นายเชษฐ์ สุขสมเกษม กองบรรณาธิการ บรรณาธิการ นายกฤษฎา บุญสมิต

ผู้ช่วยบรรณาธิการ ผศ.ดร.สมหมาย จันทร์เรือง ● นายรังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์ ● นายมนต์ชัย ชนินทรลีลา ● นายอำนาจ เนตยสุภา

● นายทีปกร โกมลพันธ์พร ฝ่ายดำเนินการ นางพรรณวริน แดงอ่อน ● นายสิทธิฤทธิ์ โสวัณณะ ● นางสาวสนา เกตุแห่ง

กะเบียน จัดส่ง ● นางสาววิศรา สุขโสกี

บทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในข่าวเนติบัณฑิตยสภาเป็นผลงานของผู้เขียนโดยเฉพาะ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

การเรียกร้องค่าเสียหายกรณีผู้รับจ้างส่งมอบงานล่าช้ากว่ากำหนดระยะเวลาตามสัญญา

ข้อเท็จจริง

สำนักงาน ป. ทำสัญญาจ้างก่อสร้างอาคารสำนักงาน พร้อมอาคารชุดพักอาศัย บ้านพัก และสิ่งก่อสร้างประกอบ รวม ๒ แห่ง ดังนี้

๑. สำนักงาน ป. ทำสัญญาเลขที่ ๑/๒๕๖๓ กับ บริษัท ส. ผู้รับจ้าง ให้ก่อสร้างอาคารสำนักงาน ป. ประจำจังหวัดขอนแก่น พร้อมอาคารชุดพักอาศัย บ้านพัก และสิ่งก่อสร้างประกอบ ค่าจ้าง ๑๐๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท กำหนดทำงานแล้วเสร็จภายในวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๔ ต่อมา มีการขยายระยะเวลาให้กับผู้รับจ้างถึงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ และต่อมาก็ได้มีการทำบันทึกแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาฯ (ฉบับที่ ๙) ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๕ ตามมาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยแก้ไขอัตราค่าปรับเป็นวันละ ๐ บาท หรืออัตราร้อยละ ๐ แต่ยังคงมีข้อความตามสัญญาเดิมว่า “นอกจากนี้ ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างเรียกค่าเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่ผู้รับจ้างทำงานล่าช้าเฉพาะส่วนที่เกินกว่าจำนวนค่าปรับและค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อีกด้วย” ซึ่งผู้รับจ้างส่งมอบงานล่วงหน้ากำหนดเวลาตามสัญญา และขณะนี้อยู่ระหว่างตรวจรับงานงวดสุดท้าย ซึ่งสำนักงาน ป. ประสงค์เรียกค่าเสียหาย คือ ค่าเช่าบ้าน, ค่าเช่าอาคารที่ทำการสำนักงาน, ค่าเบี้ยประชุม, ค่าอาหารและเครื่องดื่มในการประชุม และค่าใช้จ่ายในการประชุมอื่น ๆ

๒. สำนักงาน ป. สัญญาเลขที่ ๑/๒๕๖๓ กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด น. ผู้รับจ้าง ให้ก่อสร้างอาคารสำนักงาน ป. ประจำจังหวัดปราจีนบุรี พร้อมอาคารชุดพักอาศัย บ้านพัก และสิ่งก่อสร้างประกอบ ค่าจ้าง

๕๗,๔๗๐,๐๐๐ บาท กำหนดทำงานแล้วเสร็จภายในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๔ ต่อมา มีการขยายระยะเวลาให้กับผู้รับจ้างจนถึงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ และต่อมาก็ได้มีการทำบันทึกแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาฯ (ฉบับที่ ๕) ลงวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๔ ตามมาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยแก้ไขอัตราค่าปรับเป็นวันละ ๐ บาท หรืออัตราร้อยละ ๐ แต่ยังคงมีข้อความตามสัญญาเดิมว่า “นอกจากนี้ ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างเรียกค่าเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่ผู้รับจ้างทำงานล่าช้าเฉพาะส่วนที่เกินกว่าจำนวนค่าปรับและค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อีกด้วย” และต่อมาก็ได้มีการทำบันทึกแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาฯ (ฉบับที่ ๗) ลงวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕ แก้ไขระยะเวลาสิ้นสุดของการนับระยะเวลาการคิดอัตราค่าปรับร้อยละ ๐ จากเดิมที่ระบุไว้ว่า “จนถึงวันก่อนวันที่มีประกาศยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินฯ” เป็น “ถึงวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕” ซึ่งผู้รับจ้างส่งมอบงานเสร็จสิ้นเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕ และมีการตรวจรับงานแล้ว ซึ่งสำนักงาน ป. ประสงค์เรียกค่าเสียหาย คือ ค่าควบคุมงาน, ค่าเช่าอาคารพาณิชย์เป็นที่ทำการสำนักงาน และค่าเช่าบ้านของเจ้าหน้าที่

ข้อหาหรือ

สำนักงาน ป. จึงขอหาหรือว่าหากสำนักงาน ป. จะเรียกค่าเสียหายดังกล่าวจากผู้รับจ้าง ค่าใช้จ่ายดังกล่าวถือเป็นความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่องของผู้รับจ้างที่ผู้ว่าจ้างสามารถบังคับเอาจากผู้รับจ้างตามสัญญาจ้างได้หรือไม่ เพียงใด และการเรียกร้อง

* อัยการผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานอัยการสูงสุด ปฏิบัติราชการในหน้าที่รองเลขาธิการอัยการสูงสุด

** ส่วนข้อหาหรือสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานที่ปรึกษากฎหมาย เลขรับที่ ท. ๑๗๐/๒๕๖๕

ค่าเสียหายอื่นที่เกิดขึ้นเนื่องจากผู้รับจ้างส่งมอบงานล่าช้ากว่ากำหนด สำนักงาน ป. สามารถเรียกค่าเสียหายได้หรือไม่ เพียงใด

คำวินิจฉัย

สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า ตามสัญญาจ้างก่อสร้างทั้งสองฉบับดังกล่าว ข้อ ๑๕ ทั้งตามข้อความเดิมและที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม กำหนดว่า “นอกจากนี้ ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างเรียกค่าเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่ผู้รับจ้างทำงานล่าช้าเฉพาะส่วนที่เกินกว่าจำนวนค่าปรับและค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อีกด้วย” ดังนั้น หากผู้รับจ้างส่งมอบงานเสร็จสิ้นเมื่อล่วงเลยกำหนดระยะเวลาการทำงานที่มีการขยายให้สำนักงาน ป. ในฐานะผู้ว่าจ้างยอมมีสิทธิเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้รับจ้างตามนัยสัญญาจ้างก่อสร้างข้อ ๑๕ ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๒ ซึ่งบัญญัติว่า “(วรรคหนึ่ง) การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ (วรรคสอง) เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษหากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว” ส่วนปัญหาว่าบรรดาค่าเสียหายตามที่ระบุในข้อหาหรือแต่ละรายการจะถือเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้หรือไม่เพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษที่ผู้รับจ้างได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้วตามนัยบทบัญญัติดังกล่าวหรือไม่เพียงใดนั้น ล้วนเป็นประเด็นข้อเท็จจริงที่สำนักงาน ป. ในฐานะผู้ว่าจ้าง จะต้องตรวจสอบและพิจารณาสำนักงานอัยการสูงสุดไม่อยู่ในฐานะที่จะตรวจสอบและวินิจฉัยประเด็นข้อเท็จจริงดังกล่าวได้

หมายเหตุ

๑. สำหรับกรณีตามข้อหาหรือซึ่งหน่วยงานที่ข้อหาหรือได้กล่าวถึงการแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาฯ ทั้งสองฉบับโดยแก้ไขอัตราค่าปรับเป็นวันละ ๐ บาท หรืออัตราร้อยละ ๐ ตามมาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ นั้น เป็นเพียงการลดอัตราค่าปรับลงเหลือร้อยละ ๐ เฉพาะในช่วงระยะเวลาตามที่ระบุในหนังสือเวียนของคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ไม่ใช้การตกลงยกเลิกค่าปรับหรือไม่ให้คิดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการที่ผู้รับจ้างไม่ทำงานแล้วเสร็จตามกำหนดเวลาในสัญญาแต่อย่างใด เนื่องจากข้อความตามที่มีการแก้ไขสัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าวยังคงระบุข้อความเดิมว่า “นอกจากนี้ ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างเรียกค่าเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่ผู้รับจ้างทำงานล่าช้าเฉพาะส่วนที่เกินกว่าจำนวนค่าปรับและค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อีกด้วย” ดังนั้น การพิจารณาตอบข้อหาหรือจึงยังคงมีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิของผู้ว่าจ้างในการเรียกค่าเสียหายตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๒

๒. ผลของหนี้นอกจากเจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงแก่ลูกหนี้ที่ไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๓ แล้วหากเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายย่อมมีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน (Compensation) ได้ด้วย การที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากลูกหนี้ก็อาจมาจากเหตุที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ตามมาตรา ๒๑๕ หรือลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดตามมาตรา ๒๑๖ และมาตรา ๒๑๗ หรือการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยจะทำให้เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ^๑ ซึ่งเจ้าหนี้จะมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเพียงใดในกรณีที่เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากการไม่ชำระหนี้ตาม

^๑ โฟโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๓), ๒๒๓.

สัญญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักการไว้ในมาตรา ๒๒๒ ซึ่งหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการพิจารณาเกี่ยวกับการได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนี้คือ **ความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับต้องเป็นความเสียหายตามปกติที่เป็นผลโดยตรงอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้** ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วหรือจะได้รับในอนาคต โดยต้องพิจารณาตาม “หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล” และมีข้อสำคัญอีกประการหนึ่งว่า ความเสียหายในหนี้ที่เกิดจากมูลสัญญา ย่อมมีข้อตกลงที่ผูกพันตามสัญญานั้นเป็นฐานของความเสียหาย จึงต้องนำข้อตกลงในสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้มาพิจารณาด้วยเสมอ **กล่าวโดยสรุปคือ การไม่ชำระหนี้ตามข้อสัญญานั้น ๆ ก่อให้เกิดความเสียหายเช่นนั้นหรือไม่ หากก่อให้เกิดความเสียหายเช่นนั้น ผลอันนั้นย่อมเป็นความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับ และเจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายดังกล่าว^๒**

๓. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๒ บัญญัติเกี่ยวกับการเรียกเอาค่าเสียหายไว้ ๒ กรณี กล่าวคือ **วรรคหนึ่ง** “การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่ เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้^๓” **วรรคสอง** “เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเป็นพฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว” ซึ่งการจะพิจารณาว่าค่าเสียหายที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องรายการใดเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้^๓หรือเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษที่ลูกหนี้ได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้วตามนัยบทบัญญัติดังกล่าวหรือไม่ เพียงใดนั้น ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป โดยอาจพิจารณาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผ่านมา ก็พอจะใช้เป็นบรรทัดฐานได้ เช่น ค่าเสียหายเพื่อ

ไม่ชำระหนี้ซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบนั้นเป็นค่าเสียหายซึ่งเป็นผลธรรมดาหรือผลโดยตรงจากการไม่ชำระหนี้ แต่ค่าใช้จ่ายในการทวงถามหนี้และฟ้องคดีรวมถึงค่าใช้จ่ายในการฟ้องอุทธรณ์ฎีกาและบังคับคดีมิใช่ผลเกิดขึ้นโดยตรงจากการผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ และไม่ใช้ความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษอันลูกหนี้อาจคาดเห็นหรือควรได้คาดเห็น ทั้งไม่มีกฎหมายบังคับให้ฝ่ายผิดนัดผิดสัญญาต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายดังกล่าวด้วย โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายดังกล่าว (**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๔๗/๒๕๕๑**) แม้จำเลยจะทราบว่าโจทก์ประกอบกิจการซื้อสินค้าเพื่อนำไปขายแก่ลูกค้าของโจทก์ต่อไปก็ตาม แต่ก็ไม่ว่าโจทก์จะตกลงขายสินค้าแก่ลูกค้าไว้ก่อนหรือมีข้อผูกพันที่จะต้องชำระค่าปรับแก่ลูกค้าของโจทก์แล้วหรือไม่ การที่จำเลยไม่ส่งสินค้าแก่โจทก์ตามสัญญาซื้อขายจนเป็นเหตุให้โจทก์ต้องชำระค่าปรับแก่ลูกค้าของโจทก์จึงมิใช่ค่าเสียหายที่คาดหมายไว้ว่าจะต้องเกิดขึ้นเสมอไปอันถือได้ว่าเป็นค่าเสียหายในพฤติการณ์พิเศษซึ่งจำเลยจะต้องรับผิดชอบเมื่อได้คาดหมายหรือควรคาดหมายถึงพฤติการณ์เช่นนั้นก่อนแล้ว ทั้งตามพยานหลักฐานของโจทก์ก็ฟังไม่ได้ว่าจำเลยได้ทราบหรือคาดคิดหรือควรคาดคิดมาก่อนแล้วว่าหากจำเลยไม่ส่งสินค้าให้โจทก์แล้ว โจทก์ต้องเสียค่าปรับแก่ลูกค้า จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายส่วนนี้ตามมาตรา ๒๒๒ วรรคสอง (**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๒๙๒/๒๕๕๖**) การที่จำเลยส่งสินค้าประเภทกระป๋องและฝากระป๋องไม่เหมาะสมแก่การใช้บรรจุอาหารตามความมุ่งหมายของโจทก์เป็นเหตุให้สินค้าประเภทอาหารทะเลบรรจุกระป๋องของโจทก์ที่ผลิตโดยใช้สินค้าประเภทกระป๋องและฝากระป๋องของจำเลยเกิดความเสียหายจากการกัดกร่อนของสนิมแลคเกอร์เคลือบพองและอื่น ๆ ย่อมถือได้ว่า จำเลยในฐานะลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ โจทก์ผู้เป็นเจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนอันเกิดแต่การนั้นได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๕ ซึ่งการเรียกเอาค่าเสียหาย

^๒ เรื่องเดียวกัน,

นั้นได้แก่ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ และเรียกค่าเสียหายได้แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษหากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะคาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้วตามมาตรา ๒๒๒ เงินค่าเสียหายซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตเป็นค่าเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ของจำเลย ส่วนค่าเสียหายที่โจทก์จ้างผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ความเสียหายเพราะเหตุที่จำเลยปฏิเสธความรับผิดชอบและค่าจัดเก็บสินค้ำระหว่างที่มีข้อพิพาทระหว่างกัน เป็นความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ ซึ่งจำเลยได้คาดเห็นหรือควรจะคาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว จึงเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการที่จำเลยในฐานะลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ที่จำเลยต้องรับผิดชอบ โจทก์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๘๔/๒๕๖๓)

๔. จากที่กล่าวข้างต้น การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาและเจ้าหนี้เกิดความเสียหาย เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามสัญญานั้น เจ้าหนี้ไม่ได้รับความเสียหาย เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน และเมื่อเป็นความเสียหายในหนี้ที่เกิดจากมูลสัญญา ย่อมต้องนำข้อตกลงในสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้มาพิจารณาด้วยเสมอ ซึ่งหากเงื่อนไขของสัญญากำหนดเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายในกรณีมีการปฏิบัติฝ่าฝืนข้อกำหนดในสัญญาไว้เช่นไร คู่สัญญาก็พึงดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญาเสียก่อน ดังที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๘๓๓/๒๕๓๙ วินิจฉัยไว้ว่า ตามสัญญาข้อ ๑๙ (๓) กำหนดไว้ว่าจำเลยจะเรียกค่าใช้จ่ายในการควบคุมงาน

ได้ต่อเมื่อจำเลยต้องจ้างผู้ควบคุมงานอีกต่อหนึ่ง แต่ข้อเท็จจริงได้ความว่า ด. ผู้ควบคุมงานก่อสร้างคนแรก และ ส. ผู้ควบคุมงานก่อสร้างคนต่อมา ต่างเป็นลูกจ้างของจำเลยเอง จำเลยไม่ต้องจ้างผู้ควบคุมงานอีกต่อหนึ่ง ฉะนั้นจำเลยจึงไม่มีสิทธิเรียกเงินค่าควบคุมงานตามสัญญาข้อ ๑๙ (๓) ตามสัญญาข้อ ๒๐ มีข้อความว่า “ถ้าผู้ว่าจ้างบอกเลิกสัญญาแล้ว ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างดำเนินการดังต่อไปนี้ (๑) รับผิดชอบประกันสัญญาดังกล่าวในสัญญาข้อ ๓ (๒) ยินยอมให้ผู้ว่าจ้างเรียกเอาค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นเพราะจ้างบุคคลอื่นทำการนี้ต่อไปจนงานแล้วเสร็จบริบูรณ์ (๓) เรียกเอาค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานในเมื่อผู้ว่าจ้างต้องจ้างผู้ควบคุมงานนั้นอีกต่อหนึ่งจนงานแล้วเสร็จบริบูรณ์ (๔) เรียกค่าเสียหายอันพึงมีจากผู้รับจ้าง” ตามข้อสัญญาดังกล่าวเห็นได้ว่าการที่โจทก์ยอมให้จำเลยเรียกเอาค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นหรือค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานซึ่งจำเลยว่าจ้างบุคคลอื่นให้ทำการต่อไปภายหลังที่จำเลยบอกเลิกสัญญาจนงานแล้วเสร็จบริบูรณ์นั้นแสดงว่าโจทก์จำเลยมีเจตนาจะให้โจทก์ต้องรับผิดชอบสำหรับค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นตามสัญญาข้อ ๒๐ (๒) ต่อเมื่อจำเลยดำเนินการจ้างบุคคลอื่นทำการก่อสร้างต่อไปจนงานแล้วเสร็จบริบูรณ์ตามโครงการเสียก่อนเพื่อจะได้ทราบราคาจ้างที่เพิ่มขึ้นซึ่งโจทก์ต้องรับผิดชอบมีจำนวนเท่าใดเพราะกรณีของโจทก์จำเลยในคดีนี้ค่าถมทราบบราคารั้ขึ้นลงไม่แน่นอน เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าหลังจากจำเลยบอกเลิกสัญญาแก่โจทก์ จำเลยได้ว่าจ้างห้างหุ้นส่วนจำกัด น. ก่อสร้างเขื่อนและถมทรายหลังเขื่อนต่อจากโจทก์ ห้างหุ้นส่วนดังกล่าวถมทรายได้บางส่วนแล้วจำเลยให้หยุดและจำเลยไม่ได้จ้างบุคคลอื่นทำการถมทรายต่อจนแล้วเสร็จบริบูรณ์ตามโครงการ จำเลยจึงยังไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญาข้อ ๒๐ (๒) จำเลยย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาค่าจ้างในส่วนราคาทรายที่เพิ่มขึ้นจากโจทก์ได้

เขา...ฎีกาเด่น

การยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ในคดีอาญาที่ใช้ระบบไต่สวน

รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์*
มนต์ชัย ขนิษฐลีลา**
ภูเทพ ณัฐณศรายุทธ***

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๕๔/๒๕๖๓ โจทก์ฟ้อง ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ จำเลย ให้การปฏิเสธ มีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า จำเลยกระทำความผิดตามที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๙ พิพากษาหรือไม่ ผู้เสียหาย ยืนยันว่า จำเลยเป็นหนึ่งในคนร้ายที่ควบคุมตัวผู้เสียหาย ก่อนได้รับอิสรภาพ พันตำรวจโท ธ. ซึ่งทำการสืบสวน เกี่ยวกับขบวนการค้ามนุษย์ได้นำผู้เสียหายไปซึ่งที่เกิดเหตุ บริเวณที่ถูกกักขัง เมื่อคัดแยกเป็นเฉพาะชายฉกรรจ์ตาม คำบอกเล่าของผู้เสียหายแล้วจึงพิมพ์ภาพออกมาให้ผู้เสียหายชี้ภาพ ผู้เสียหายเบิกความยืนยันว่าจำกลุ่ม คนร้ายที่ควบคุมตัวได้ แต่เมื่อมีการสอบคำให้การ ผู้เสียหายโดยร้อยตำรวจเอก ศ. ก็ไม่มีการระบุชัดเจน เกี่ยวกับรายละเอียดของคนร้าย การสอบสวนครั้งต่อมา โดยพันตำรวจโท ข. จึงมีการระบุเกี่ยวกับคนร้ายที่เป็น คนไทย แต่ผู้เสียหายก็ให้การไว้ว่าไม่สามารถบอกดำนิ รูปพรรณได้ เพียงแต่กล่าวว่าหากพบเห็นอีกครั้งสามารถ จำได้ ในขณะที่สามารถบอกดำนิรูปพรรณคนร้ายที่เป็น ชาวโรฮีนจาได้ การสังเกตสภาพคนร้ายก็กระทำก่อนการ ชี้ภาพเพียง ๑ วัน ทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการได้ ตัวผู้เสียหายมาก่อนแล้ว ในการชี้ภาพผู้เสียหายก็ เบิกความยืนยันว่าเป็นภาพจำเลย แต่ก็ปรากฏว่ามีลักษณะ ต่างว่กันมากโดยภาพของจำเลยเป็นวัยกลางคนค่อนข้าง ทางขวา ขณะถ่ายภาพขอมือบัตรประชาชนอายุ ๕๑ ปี

ผู้เสียหายเบิกความตอบคำถามค้านด้วยว่า ในการชี้ภาพ นั้นใช้เวลาหลายชั่วโมง ซึ่งก็เป็นเรื่องที่มีผิดปกติหาก สามารถจดจำคนร้ายได้ชัดเจนและสามารถยืนยันได้ อย่างแน่นอน พยานหลักฐานโจทก์มีลักษณะขัดแย้งกัน และเป็นพิรุธในหลายจุด เมื่อประมวลวิเคราะห์เข้าด้วยกันแล้ว กรณียังไม่มีความหนักแน่นคงพอและเป็นที่สงสัย ตามสมควรว่าจำเลยเป็นคนร้ายในคดีนี้หรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง

(สุพิศ ประณิตพลกรัง - ประสิทธิ์ เจริญถาวรโกคา - อนันต์ เสนาคุ่ม)

ข้อสังเกต พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๘ วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ให้ใช้ระบบไต่สวน และเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติ และข้อบังคับดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและ วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัด หรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งเป็น บทบัญญัติในทำนองเดียวกันกับ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดี ทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖ ดังนั้น คดีที่ใช้ระบบไต่สวนเหมือนกันจึงจะนำหลักยกประโยชน์ แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยมาใช้ได้เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการ ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ในเรื่องเกี่ยวกับคดีทุจริตที่เกิดขึ้นก่อนการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและ

* ประธานแผนกคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์.

** รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง.

*** เจ้าพนักงานคดีชำนาญการพิเศษ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง.

ประพตมิชอบ อาทิ **ฎ.๘๗๑๖/๒๕๕๙, ๘๘๒๓/๒๕๕๙, ๒๓๒๒/๒๕๕๘^๑**

อนึ่ง หลังจาก**ประเทศไทยปฏิรูปกฎหมาย**และการศาลตามแบบตะวันตกและร่างประมวลกฎหมายขึ้นหลัก in dubio pro reo หรือหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ได้รับการรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ.อ.) นับแต่เริ่มประกาศใช้โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๗ วรรคสอง ว่า

“เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” และใช้บังคับตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในทางปฏิบัติศาลในคดีอาญาหยิบยกหลักนี้ขึ้นปรับใช้ในคดีอยู่เสมอ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จัดตั้ง**แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกา**สำหรับพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาระบบ**ไต่สวน และมีมาตรการ**

^๑ **คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๑๖/๒๕๕๙** ตามทางนำสืบของโจทก์ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ ๒ เข้าไปเกี่ยวข้องกับการช่วยหารายชื่อชาวบ้านมาร่วมโครงการหรือไปร่วมกับชาวบ้านในการเกลี้ยดินตกแต่งขอบสระน้ำที่บริเวณวัดศรีมหาเกษมญาณหรือเงินค่าจ้างไปมอบให้ชาวบ้านแต่อย่างใด อีกทั้งเมื่อพิจารณาลายมือชื่อของจำเลยที่ ๒ ที่เคยเขียนไว้ในหนังสือเรื่องขอแจ้งรายชื่อผู้สูงอายุที่เสียชีวิต ฉบับลงวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๐ และแบบขอเสนอโครงการ ฉบับลงวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๕๒ เปรียบเทียบกับลายมือชื่อของนาย ส. ในช่องกรรมการตรวจรับงานตามเอกสารหมายเลข จ.๔ จ.๕ จ.๑๒ และ จ.๑๓ ซึ่งโจทก์อ้างว่าเป็นลายมือชื่อของจำเลยที่ ๒ แล้วเห็นได้ชัดว่ามีลักษณะลีลาการเขียนและลายเส้นตัวอักษรแตกต่างกันไม่จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์เพื่อทำความเข้าใจ ประกอบกับนาย ป. นาย ห. นาง ค. กับพวก พยานโจทก์ต่างเบิกความว่า ชาวบ้านที่มาทำงานเกลี้ยดินตกแต่งขอบสระน้ำบริเวณวัดศรีมหาเกษมญาณนั้น บางคนไม่ได้มาทำงานแต่ลงลายมือชื่อรับเงิน บางคนมาทำงานและรับเงินจริงแต่ไม่ได้ลงลายมือชื่อในเอกสารโดยมีบุคคลอื่นลงลายมือชื่อแทน กรณีน่าจะเชื่อว่าการปลอมลายมือชื่อของชาวบ้านหลายรายในเอกสารหมายเลข จ.๔ จ.๕ จ.๑๒ และ จ.๑๓ ดังนั้น จำเลยที่ ๒ จึงอาจถูกปลอมลายมือชื่อได้ในทำนองเดียวกัน ที่โจทก์ฎีกาว่า จำเลยที่ ๒ ไม่ได้ยกข้อต่อสู้เรื่องลายมือชื่อของตนว่าปลอมขึ้นอ้างในชั้นไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้น เห็นว่า เมื่อจำเลยที่ ๒ ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแล้ว จึงตกเป็นผู้ต้องหาซึ่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๓๔/๔ (๑) ระบุว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ แม้จำเลยที่ ๒ จะไม่ได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมีการปลอมลายมือชื่อของตนให้พนักงานไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบไว้ก่อนก็ตาม แต่จำเลยที่ ๒ ก็สามารถยกขึ้นต่อสู้ในชั้นพิจารณาของศาลได้ตามกฎหมาย เมื่อพยานหลักฐานของโจทก์ที่นำสืบมายังมีเหตุสงสัยสมควรว่าจำเลยที่ ๒ รู้เห็นเป็นใจกับการกระทำของจำเลยที่ ๑ และหรือจำเลยที่ ๔ จริงหรือไม่ จึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยที่ ๒ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง พยานหลักฐานของโจทก์รับฟังไม่ได้ว่าจำเลยที่ ๒ กระทำความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๑๕๗ และ ๑๖๒ ดังที่โจทก์ฎีกา ฎีกาข้อขึ้นของโจทก์ฟังไม่ขึ้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๒๓/๒๕๕๙ มีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ว่า จำเลยกระทำความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๑๕๑ ตามคำฟ้องข้อ ๑.๑ ข้อ ๑.๒ และข้อ ๒.๔ หรือไม่ โดยโจทก์ฎีกาว่าจำเลยจัดทำเอกสารโครงการส่งเสริมการปลูกส้มเขียวหวานปลอดโรค “การจัดทำแปลงสาธิตระบบการให้น้ำเหนือผิวดิน” อันเป็นเท็จ เพราะนาย ก. เกษตรอำเภอแม่วงก์ ไม่ได้เป็นผู้เสนอโครงการดังกล่าว ลายมือชื่อในเอกสารเสนอโครงการเป็นลายมือชื่อปลอม จำเลยจัดทำเอกสารโครงการเท็จขึ้นเพราะเป็นอำนาจหน้าที่ของจำเลยโดยตรงและเสนอของงบประมาณไปยังกรมส่งเสริมการเกษตรเอง โดยไม่ให้นาย ส. นักวิชาการเกษตร และนาย ส. หัวหน้าฝ่ายแผนงาน ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องทราบ ทั้งจำเลยใช้อำนาจหน้าที่โดยทุจริตจัดทำประกาศการประกวดราคาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นโครงการเท็จ อันเป็นการเสียหายแก่กรมส่งเสริมการเกษตร เห็นว่า โครงการนี้ชื่อนาย ก. เป็นผู้เสนอโครงการ และจำเลยเป็นผู้เห็นชอบโครงการ นาย ก. ปฏิเสธว่าลายมือชื่อผู้เสนอโครงการไม่ใช่ลายมือชื่อของตน แต่โจทก์ก็ได้ส่งลายมือชื่อในเอกสารเสนอโครงการไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ว่าเป็นลายมือชื่อปลอมหรือไม่ และเมื่อพิจารณาลายมือชื่อของนาย ก. ในเอกสารดังกล่าวกับตัวอย่างลายมือชื่อของนาย ก. แล้วปรากฏว่ามีลักษณะหรือลีลาการเขียนคล้ายกัน และข้อเท็จจริงปรากฏจากทางนำสืบว่านาย ก. เคยถูกจำเลยทำเรื่องเสนอให้ย้ายออกจากพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยอ้างถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนาย ก. หลายประการ ทั้งนาย ก. เคยถูกบุคคลอื่นร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในขณะดำรงตำแหน่งเกษตรอำเภอแม่วงก์ กรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่านาย ก. กับจำเลยมีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อน นอกจากนั้นจำเลยนำสืบด้วยว่านาย ก. ทำหนังสือขอรับสารภาพผิดต่อจำเลย ซึ่งเอกสารมีข้อความว่านาย ก. รับว่าเป็นผู้ทำหนังสือร้องเรียนจำเลย ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้คำเบิกความของนาย ก. มีน้ำหนักน้อยไม่น่าเชื่อถือ ประกอบกับโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานมานำสืบให้รับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้ลงลายมือชื่อเอง กรณีจึงเป็นที่เคลือบแคลงว่าเป็นลายมือชื่อปลอมหรือไม่ และหากเป็นลายมือชื่อปลอมแล้วผู้ใดเป็นผู้ปลอมขึ้น เมื่อโจทก์นำสืบไม่ชัดแจ้ง จึงมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยจัดทำเอกสารโครงการเป็นเท็จหรือไม่ ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๒๒/๒๕๕๘ การลงลายมือชื่อปลอมของ ด. กับ ส. ผู้ซึ่งไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นเพียงรายละเอียดของการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตาม ป.อ. มาตรา ๑๕๗ ที่โจทก์ขอให้ลงโทษ นอกเหนือจากการเป็นสาระสำคัญของการกระทำอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานปลอมเอกสารราชการตาม ป.อ. มาตรา ๒๖๕ ที่โจทก์ขอให้ลงโทษอีกข้อหาหนึ่ง เมื่อศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า คดีมีข้อควรสงสัยว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันกระทำความผิดฐานทำและใช้เอกสารราชการปลอมหรือไม่ จึงยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยทั้งสอง แต่การที่จำเลยทั้งสองทราบบ้างเรื่องที่มีการแก้ไขเพิ่มชื่อ ด. กับ ส. ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กลับนิ่งเฉยปล่อยให้มีการแก้ไขโดยไม่ทักท้วงหรือให้คำแนะนำให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง อันเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต จึงตกเป็นข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้องในรายละเอียดคดีไว้ในข้อสาระสำคัญสำหรับข้อหาความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๑๕๗ ทั้งมิใช่กรณีที่โจทก์มิได้กล่าวในฟ้องหรือเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษตาม ป.อ. มาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่งและวรรคสี่ เมื่อจำเลยทั้งสองมิได้หลงต่อสู้ ศาลชั้นต้นมีอำนาจลงโทษจำเลยทั้งสองได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๒ วรรคสอง.

พิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป อันถือเป็นการเริ่มต้นนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย หลังจากนั้นไม่นานได้ขยายวิธีพิจารณาลักษณะเดียวกันไปใช้ในการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐทั้งที่เป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมและศาลทหาร โดยให้แต่ละศาลมีอำนาจออกระเบียบกำหนดวิธีพิจารณาระบบไต่สวนเพื่อใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา และต่อมาได้ยกระดับการดำเนินคดีเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นในศาลยุติธรรมพร้อมออกกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีค้ามนุษย์อีกฉบับหนึ่งสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีค้ามนุษย์ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาทั่วไป โดยกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีทั้งสองประเภท และให้ศาลยุติธรรมกับศาลทหารซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวออกข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินคดีได้หลังจากนำระบบไต่สวนมาใช้

นักกฎหมายไทยมีความเห็นไม่ลงรอยกันเรื่องการนำหลัก in dubio pro reo มาปรับใช้ในคดีอาญาระบบไต่สวน โดยฝ่ายแรกเห็นว่า in dubio pro reo เป็นหลักการในระบบกล่าวหา ไม่อาจใช้ในระบบไต่สวน เพราะระบบไต่สวนศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงจนสิ้นสงสัย จึงไม่มีการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจนำ ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง มาปรับใช้ได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า in dubio pro reo เป็นหลักการทั่วไป มิได้ใช้เฉพาะในระบบกล่าวหา ย่อมสามารถนำ มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง มาปรับใช้ในคดีอาญาระบบไต่สวนได้ ความเห็นของฝ่ายแรกนำเสนอออกมาตั้งแต่แรกเริ่มนำระบบไต่สวนมาใช้ และดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลทางความคิดในวงการนิติศาสตร์ไทยค่อนข้างมาก เพราะมีงานวิจัยหลายชิ้นโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับระบบไต่สวนในคดีอาญาหรือ

ระบบการค้นหาความจริงในคดีเดินตามความเห็นฝ่ายนี้ แต่ฝ่ายหลังก็ดูเหมือนจะมีน้ำหนักไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันโดยมีผลการศึกษาในหลักสูตรการศึกษาอบรมระดับสูงเป็นเครื่องสนับสนุน ซึ่งปัจจุบันประเด็นโต้แย้งนี้ยังไม่ยุติ อย่างไรก็ตาม หลังจากประกาศใช้ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ และ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ปรากฏว่ามีระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีค้ามนุษย์ในศาลทหาร พ.ศ. ๒๕๖๐ (ข้อ ๒๘) และระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในศาลทหาร พ.ศ. ๒๕๖๐ (ข้อ ๑๕) ซึ่งออกตามกฎหมายดังกล่าว มีข้อกำหนดห้ามมิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๒๗ วรรคสอง แห่ง ป.วิ.อ. มาใช้บังคับ^๒

หลัก in dubio pro reo ที่ใช้อยู่ในต่างประเทศ โดยเฉพาะในวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส ซึ่งได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบไต่สวนขึ้นในประเทศไทย ก็รับรองหลักนี้ไว้ มีผู้เห็นว่าหลักที่ ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง รับรองไว้ ไม่ได้มีหลักการขัดหรือแย้งกับระบบไต่สวน จึงสามารถนำมาปรับใช้ในการพิจารณาคดีอาญาระบบไต่สวนได้ ศาลจึงควรมีบทบาทเชิงรุกในการดำเนินกระบวนการพิจารณาแสวงหาพยานหลักฐานและตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อหาความจริงในคดีให้ปรากฏ^๓ แต่หากหลังจากใช้วิธีการที่จำเป็นและสมควรอย่างเต็มที่ในขั้นตอนการพิจารณาแล้วในท้ายที่สุดเมื่อเข้าสู่การวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อตัดสินชี้ขาดแล้วพบว่าคดียังมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย หรือหลัก in dubio pro reo ที่ ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง บัญญัติรับรองไว้ได้เช่นเดียวกับคดีอาญาในระบบกล่าวหา

^๒ ขยาร เรียบแหลม, “หลัก in dubio pro reo ในคดีอาญาระบบไต่สวน,” วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ ๔๙, ฉบับที่ ๓, ๔๙๒ (๒๕๖๓).

^๓ สำหรับวิธีการแสวงหาความจริงในระบบไต่สวนของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ สามารถดูข้อเท็จจริงจาก (๑) เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดี รวมทั้งการตรวจพยานหลักฐานโดยเจ้าพนักงานคดี (พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีทุจริตฯ / วิ.ทุจริตฯ มาตรา ๗ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อ ๘, ๑๑, ๑๖, ๑๗, ๒๒) (๒) รายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ (วิ.ทุจริตฯ มาตรา ๑๕ วรรคสอง, ๒๒ ข้อ ๑๐, ๑๕) (๓) พยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา รวมทั้งการสั่งให้ประธาน ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ท. หน่วยงานหรือบุคคลใดตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม (วิ.ทุจริตฯ มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่งและวรรคสาม) (๔) บุคคลหรือคณะบุคคล ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณา (วิ.ทุจริตฯ มาตรา ๒๓ วรรคสอง, ๒๖) (๕) การตรวจพยานหลักฐาน (รวมทั้งการยอมรับและไม่ได้แย้งพยานหลักฐาน) ตาม วิ.ทุจริตฯ มาตรา ๒๐, ๒๑ (๖) คำเบิกความของพยานบุคคลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (ข้อ ๑๙) (๗) พยานหลักฐานที่คู่ความอ้างนำมาสืบในการพิจารณาและสืบพยาน (วิ.ทุจริตฯ มาตรา ๒๐, ๒๕ ข้อ ๑๘/๑) และ (๘) พยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาสืบเพิ่มเติม (วิ.ทุจริตฯ มาตรา ๒๓ ข้อ ๒๓) ซึ่งต้องอยู่ภายใต้หลักการฟังความทั้งสองฝ่ายโดยให้โอกาสคู่ความได้ตรวจสอบโต้แย้งคัดค้านได้ด้วย.

ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย

How to Get Away with Law Exam (3) : Civil Law

(Juristic Acts and Contracts)

ข้อสอบกฎหมายทำยังงัยกับมันดินะ (๓) : กฎหมายแพ่ง

(นิติกรรมและสัญญา)

มนทล อรรถพลยุคล*

โชคชัย เนตรงามสว่าง**

เอกวัฒน์ สิริโสภณวรกุล***

๑. เกริ่นนำ

บทความนี้เป็นภาคต่อของบทความในชุด How to Get Away with Law Exam โดยจะยกตัวอย่างข้อสอบกฎหมายที่เป็นภาษาอังกฤษ แนวการตอบ แนะนำวิธีการตอบตามลำดับ พร้อมทั้งแนะนำตัวอย่างไวยากรณ์และคำศัพท์กฎหมายที่น่าสนใจ ซึ่งในบทความครั้งก่อนผู้เขียนทั้งได้ยกตัวอย่างกฎหมายอาญา^๑ และกฎหมายปกครอง^๒ มาแล้ว ในครั้งนี้ผู้เขียนจึงจะยกตัวอย่างการตอบข้อสอบกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจะเริ่มต้นที่กฎหมายว่าด้วยนิติกรรมและสัญญาก่อน

๒. ตัวอย่างข้อสอบ^๓

Kanda has recently moved to Bangkok metropolitan and established a fast-food restaurant selling deep-fried chicken and snacks. named “Fried.” Kanda has emailed Sanook Meat Co.,Ltd, a meat supplier, and asked if they have 1,000 chicken in stock. They then exchanged emails which are read as follows;

Kanda: Do you have 1,000 chickens in stock?

Sanook : Yes, we do!

Kanda : I want them by 10 a.m. tomorrow,

is it doable?

Sanook : Yes!

Upon receipt, Kanda found the chicken to be tough and unusable for frying. Unknown to Kanda (who is new to the chicken industry and unfamiliar with its customs) there is a well - established usage in the industry that the word “chicken” refers only to old, tough birds, suitable only for stewing or soup. A frying chicken is known in the industry as a “poulet.” Kanda could have done research about the usage in the industry but she felt it was unnecessary.

Question : Is there a contract between Kanda and Sanook Meat Co.,Ltd? And if yes, who is to be liable for the contract? Discuss.

ข้อสอบดังกล่าว อาจแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า

กานดา เพิ่งย้ายไปอยู่ที่กรุงเทพมหานครและได้ตั้งร้านอาหารจานด่วนขึ้นใหม่ กานดาได้ส่งอีเมลไปหาบริษัทสนุกเนื้อสัตว์ จำกัด ซึ่งเป็นผู้จัดหาเนื้อสัตว์ทุกประเภทและถามว่ามี Chicken จำนวน ๑,๐๐๐ ชิ้น ในคลังสินค้าหรือไม่ ซึ่งอีเมลตอบโต้ระหว่างกานดาและบริษัทสนุกเนื้อสัตว์ มีข้อความดังต่อไปนี้

* ผู้ช่วยเลขานุการรองอัยการสูงสุด (นายไพรัช พรสมบุญศิริ) และที่ปรึกษากฎหมายกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, น.บ. (เชียงใหม่), นบท., น.ม. (ศรีปทุม), LL.M. (Bucerius)

** อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง ๓, น.บ. (ธรรมศาสตร์), นบท., น.ม. (ธรรมศาสตร์), นิสิตหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต (จุฬาฯ)

*** อัยการผู้ช่วย สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา ๕, น.บ. (ธรรมศาสตร์)} LL.M.(Cambridge), LL.M. (East Anglia)

^๑ โปรตุ มณฑล อรรถพลยุคล และโชคชัย เนตรงามสว่าง. (๒๕๖๕). How to Get Away with Law Exam (1) : Criminal Law (General Part). ในข่าวเนติบัณฑิตยสภา พฤศจิกายน ๒๕๖๕, หน้า ๑๓ - ๑๕

^๒ โปรตุ มณฑล อรรถพลยุคล และโชคชัย เนตรงามสว่าง. (๒๕๖๖). How to Get Away with Law Exam (2) : Administrative Law (General Part). ในข่าวเนติบัณฑิตยสภา กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖, หน้า ๑๑ - ๑๔

^๓ Excerpted and revised from Blum, B.A. (2017). Contracts. (7th edition). Wolters Kluwer : New York, pp.460

Kanda : Do you have 1,000 chickens in stock?

Sanook : Yes, we do!

Kanda : I want them by 10 a.m. tomorrow, is it doable?

Sanook : Yes!

กานดา : คุณมี chicken 1,000 ชิ้นในคลังสินค้าไหม
สนุก : เรามี!

กานดา : ฉันอยากจะได้พวกมันพรุ่งนี้ตอน 10 โมงเช้า
คุณทำได้ไหม

สนุก : ได้!

เมื่อ “Chicken” มาส่ง กานดาพบว่า เนื้อไก่
ดังกล่าวเหนียวและไม่เหมาะที่จะทำอาหารประเภททอด
กานดา (ซึ่งเพิ่งจะเข้าสู่อุตสาหกรรมเนื้อไก่ และไม่ทราบ
ประเพณีปฏิบัติในวงการ) ไม่ทราบว่ามีการปฏิบัติที่สืบทอด
มาอย่างยาวนานในอุตสาหกรรมประเภทดังกล่าวว่า คำว่า
“Chicken” มีความหมายถึงสัตว์ปีกที่อายุน้อย เนื้อเหนียว
เหมาะที่จะใช้ทำอาหารประเภทสตูว์หรือซูปไก่แต่ที่เหมาะสมใช้
ทำอาหารประเภททอดจะเรียกในอุตสาหกรรมปศุสัตว์ว่า
“Poulet” กานดาสามารถที่จะค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแนว
ปฏิบัติในอุตสาหกรรมได้ แต่กานดาคิดว่าคงไม่จำเป็น

ให้วินิจฉัยว่า มีสัญญาเกิดขึ้นระหว่างกานดาและ
บริษัทสนุกเนื้อสัตว์หรือไม่ และหากมี ฝ่ายใดต้องรับผิดชอบ
ในความเสียหายดังกล่าว

๓. วิธีไต่สวนการตอบข้อสอบ

ข้อสอบข้อนี้เป็นข้อสอบกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
โดยทดสอบในเรื่องนิติกรรม-สัญญา โดยมีประเด็นที่
ทดสอบคือ มีนิติกรรมและสัญญาเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี
หรือไม่ และนิติกรรม - สัญญานั้น ผูกพันเพียงใด

(๑.) นิติกรรม (Juristic Act)

หมายถึงการกระทำอันชอบด้วยกฎหมายและ
ด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในสิทธิ

(๒.) สัญญา (Contract)

สัญญาเกิดขึ้นต่อเมื่อคำเสนอและคำสนอง
ตกต้องตรงกันและเกิดเป็นสัญญา (ซึ่งในประเทศที่ใช้ระบบ
กฎหมายแบบ Civil Law ถือว่าคำเสนอและคำสนองเป็น
“นิติกรรม” จึงมีการกล่าวว่าสัญญาคือนิติกรรมสองฝ่าย)

(๓.) สัญญานั้นมีผลผูกพันเพียงใด

สัญญาย่อมมีผลผูกพันคู่สัญญา (Pacta sunt
servanda) เว้นแต่มีเหตุที่คู่สัญญาจะปฏิเสธความ
รับผิดชอบได้ เช่น สัญญาเป็นโมฆะ หรือสัญญาที่เป็นโมฆียะและ

ถูกบอกล้าง เป็นต้น

ดังนั้น การตอบข้อสอบข้อนี้จึงต้องพิจารณา
ประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

๑. มีสัญญาเกิดขึ้นหรือไม่ (Is there a contract
between Kanda and Sanook Meat?)

๒. มีความวิปริตในการแสดงเจตนาหรือไม่
(Are there any defects on the parties' intentions?)

๓. คู่สัญญาเข้าใจสัญญาตรงกันหรือไม่ (Is the
contractual parties interpreting the contract
in the same manner?)

๔. กานดาต้องรับผิดชอบตามสัญญาหรือไม่ (Can Kanda
avoid her contractual liability?)

๔. ตัวอย่างคำตอบ

[Opening Statement - บทนำ]

The question being raised here is that could
Kanda avoid her contractual liability on the basis
of her misunderstandings?

[มีสัญญาเกิดขึ้นหรือไม่ (Is there a contract
between Kanda and Sanook Meat?) - สัญญาจะเกิดขึ้น
ต่อเมื่อคำเสนอและคำสนอง (ซึ่งเป็นนิติกรรม) ระหว่าง
คู่สัญญาตกต้องตรงกัน]

The question is whether a contract
between Kanda and Sanook Meat Co.,Ltd is
formed. The law provides, in principle, that a contract
is formed by the meeting of the minds. One
party must make an offer and the other must
make an acceptance corresponding to what is
offered. In our case, Kanda, the offeror, makes an
offer to buy 1,000 chickens from Sanook Meat
Co.,Ltd, and Sanook Meat Co., Ltd, the offeree,
accepts such offer. The emails contain sufficient
details of the goods to be sold. It is clear from
the emails that Kanda wants to buy chicken and
that Sanook Meat Co.,Ltd accepts to sell chicken
as ordered. Accordingly, the contract of sales
between Kanda and Sanook is formed. Kanda and
Sanook Meat Co.,Ltd are, thus, bound by the
contract of sales.

[มีความวิปริตในการแสดงเจตนาหรือไม่ (Are there
any defects on the parties' intentions?) - เจตนา
วิปริตหมายถึงการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงตามความประสงค์

ที่แท้จริงของผู้แสดงเจตนา เช่น เจตนาลวง หรือ สำคัญผิด เป็นต้น ซึ่งถ้าหากการแสดงเจตนามีความวิปริตอยู่ด้วย อาจจะทำให้การแสดงเจตนาไม่สมบูรณ์และไม่มีผลผูกพันได้]

Next, we shall analyze whether the contract of sales is tainted by a mistake as to the quality of a property, thereby making the contract voidable. The Thai Civil and Commercial Code Section 157 provides, in principle, that the declaration of an intention under a mistake as to the essential quality of a property is voidable. Kanda may argue that she ordered the chicken by a mistake as to the essential quality of the chicken because she wanted to use them for deep-frying. However, the fact indicates that Kanda could have done research about the usage in the industry before she made the order. Consequently, her mistake as to the essential quality of the chicken occurred though her gross negligence and she is not entitled to avail herself of such mistake in her favor according to The Thai Civil and Commercial Code Section 158. Kanda's excuse on the ground of mistake as to the quality of the property should be disregarded.

[คู่สัญญาเข้าใจสัญญาตรงกันหรือไม่ (Is the contractual parties interpreting the contract in the same manner?) - สัญญาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการแสดงเจตนาระหว่างผู้เสนอและผู้สนองตรงกัน ดังนั้น คู่สัญญาจึงต้องเข้าใจสาระสำคัญของสัญญาตรงกันด้วย]

Notably, the problem also raises the issue of interpretation of a contract. The Thai Civil and Commercial Code Section 368 provides, in principle, that in interpreting a contract, regard shall also be had to ordinary usage. According to the well-established usage of the industry, it is obvious that the word “chicken” refers to old, tough birds suitable only for stewing or soup. Kanda merely stated that she would like to buy chicken but did not clarify in her offer that the chicken was to be used for deep frying. It would be unfair to assume that Sanook Meat knew the inward intention of Kanda. Sanook Meat is,

therefore, entitled to argue that it has complied with the obligation of the contract and the ordinary usage of the industry.

[Closing statement – บทสรุป]

In conclusion, the contract of sales between Kanda and Sanook Meat Co., Ltd is formed and such contract is the sale of chicken not poulet. Kanda is not entitled to avoid the contract and shall be liable to pay the price of the contract.

๕. เคล็ดลับที่น่าสนใจ

ข้อสอบข้อนี้เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแพ่งในส่วนของนิติกรรมและสัญญา ซึ่งจะวัดความรู้เกี่ยวกับการเกิดของสัญญา ซึ่งในประเทศไทยเดินตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จึงมี “นิติกรรม” แยกจาก “สัญญา” ดังนั้น ในการตอบข้อสอบ จะต้องวินิจฉัยให้ได้ก่อนว่า มีการแสดงเจตนาอันเป็นนิติกรรมของคู่สัญญาหรือไม่ หลังจากนั้นจึงวินิจฉัยว่า ถ้าหากคู่กรณีมีเจตนาตรงกันตรงกันย่อมเกิดเป็นสัญญา

ในการตอบข้อสอบข้อนี้ จึงต้องพิจารณาก่อนว่า มีการแสดงเจตนาซึ่งเป็นนิติกรรม (คำเสนอและคำสนอง) ระหว่างคู่สัญญาหรือไม่ และการแสดงเจตนาอันถูกต้องตรงกันหรือไม่ จึงจะเกิดเป็นสัญญา และเมื่อเกิดสัญญาแล้ว จึงวินิจฉัยต่อไปว่า สัญญามีผลผูกพันคู่สัญญาหรือไม่ ซึ่งถ้าวินิจฉัยตามลำดับนี้แล้ว ย่อมได้คะแนนไม่มากก็น้อย

๖. สำหรับคำศัพท์ที่น่าสนใจตามข้อสอบที่ยกมามีดังนี้

Offer (n) คำเสนอ

Acceptance (n) คำสนอง

Taint (v) เสียไป, เสื่อมไป

Voidable (adj) เป็นโมฆียะ, บอกล้างได้

Intention (n) เจตนา

Mistake (n) ความสำคัญผิด

Essential quality (n) คุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญ

Gross negligence (n) ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

Avail (v) ถือเอา

Ordinary usage (n) ปกติประเพณี

Inward intention (n) เจตนาที่อยู่ภายใน

Liable (adj) รับผิดชอบ

วิเคราะห์ข้อสอบกฎหมาย : วิธีการตอบและตัวอย่าง

รวิทร์ ชัยภักตร์ภักดี*

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๔ ภาคสอง ปีการศึกษา ๒๕๖๔ วิชาว่าความ การถามพยาน และการจัดทำเอกสาร

คำถาม

ข้อ ๙. เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ นายจันทร์ ส่งแสง ทำสัญญากู้เงินจากนายอังกอร์ สีทอง จำนวน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านบาทถ้วน) ตกลงจะชำระ เงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี คืบภายในกำหนด ๑ ปี โดยมีนายจันทร์ลงชื่อในช่อง ผู้กู้ และนายอังกอร์ลงชื่อในช่องผู้ให้กู้ มีพยาน ๒ คน คือ นายเงิน ดุติ และนายทอง เดี่ยวตาย ลงชื่อในฐานะ พยาน ต่อมาวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ นายเงินประสบ อุบัติเหตุทางรถยนต์เสียชีวิต ครั้นครบกำหนด ๑ ปี แล้ว นายจันทร์ไม่ยอมชดใช้เงินคืน นายอังกอร์จึงมอบหมาย ให้ทนายความทวงถามและฟ้องเรียกเงินคืน พร้อม ดอกเบี้ยจนกว่าจะชำระเสร็จ โดยอ้างนายทองเป็น พยานตามบัญชีระบุพยานโจทก์ฉบับลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๕ อันดับที่ ๓ นายจันทร์ตั้งทนายความ ต่อสู้คดีว่าไม่ได้ทำสัญญากู้เงินจากนายอังกอร์ สัญญา กู้เงินฉบับที่นำมาฟ้องเป็นสัญญาปลอม โดยศาลได้ กำหนดประเด็นข้อพิพาทว่า จำเลยกู้เงินโจทก์จริงหรือไม่ และสัญญากู้เงินฉบับที่นำมาฟ้องเป็นสัญญาปลอม หรือไม่ โดยจำเลยอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ จึงให้สืบพยาน จำเลยก่อนและโจทก์สืบพยานแก้และนัดสืบพยาน จำเลยวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕ และสืบพยานโจทก์ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๕ ก่อนถึงวันนัด เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕ นายทองป่วยไปตรวจโรคที่ โรงพยาบาลรามาริบัติ แพทย์ลงความเห็นว่าป่วยเป็น มะเร็งระยะสุดท้าย มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ไม่เกิน ๑ เดือน

นายอังกอร์ สีทอง เกรงว่านายทอง เดี่ยวตาย จะเสียชีวิตก่อนเป็นพยานในชั้นศาลเนื่องจากสัญญา กู้เงินเหลือพยานในสัญญากู้เงินเพียงคนเดียว จึงให้ท่าน ในฐานะทนายความยื่นคำร้องต่อศาลขอสืบพยานปาก นายทองไว้ก่อนเสียชีวิต (ให้ร่างแต่ใจความในคำร้อง เท่านั้น)

ธงคำตอบ

คดีนี้ ศาลนัดสืบพยานจำเลยก่อนและโจทก์สืบ พยานแก้ โดยนัดสืบพยานจำเลยวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕ และสืบพยานโจทก์ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เนื่องจากพยานบุคคลของโจทก์ตามบัญชีระบุ พยานฉบับลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๕ อันดับที่ ๓ ปาก **นายทอง เดี่ยวตาย** ที่โจทก์อ้าง เป็นพยานสำคัญที่รู้เห็น และทราบข้อเท็จจริงในการทำสัญญากู้เงินระหว่าง โจทก์กับจำเลยฉบับลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ โดย เป็นพยานผู้ลงลายมือชื่อในฐานะพยานที่ยังคงมีชีวิตอยู่ เพียงผู้เดียว แต่ขณะนี้พยานปากดังกล่าว ยังคงป่วยอยู่ แพทย์ลงความเห็นว่าป่วยเป็นมะเร็งระยะสุดท้าย **มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ไม่เกิน ๑ เดือน**เท่านั้น โจทก์เกรงว่า หากรอจนถึงวันสืบพยานโจทก์แล้ว พยานโจทก์ปาก ดังกล่าวเสียชีวิตเสียก่อน

อาศัยเหตุดังได้ประทานกราบเรียนต่อศาลมา ขอศาลได้โปรดมีคำสั่งให้สืบพยานโจทก์ปากนายทอง เดี่ยวตาย ไว้ทันทีก่อนที่จะเสียชีวิต ขอศาลได้โปรด ประทานอนุญาต

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

* ผู้ช่วยเลขานุการรองอัยการสูงสุด, อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

หมายเหตุ

๑. **วิชาว่าความ การถามพยาน และการจัดทำเอกสารทางกฎหมาย** เป็นวิชาภาคปฏิบัติที่น่าสนใจมากสำหรับผู้ที่จะประกอบวิชาชีพกฎหมาย โดยเฉพาะผู้ที่จะเป็นทนายความ ที่ปรึกษากฎหมาย รวมทั้งพนักงานอัยการในอนาคต เพราะนักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากวิชานี้ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานจริงได้ โดยการทำข้อสอบวิชานี้ให้ได้คะแนนดี นักศึกษาต้องประมวลความรู้กฎหมายในวิชาต่าง ๆ มาปรับใช้กับการตอบข้อสอบ เช่น ข้อสอบข้อนี้ นักศึกษาต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักกฎหมายเรื่องการสืบพยานล่วงหน้า ในคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๐๑^๑ เป็นต้น ซึ่งนอกจากวิชาประเภทนี้จะมีการสอนและสอบในชั้นเนติบัณฑิตแล้ว ยังมีการสอนในการฝึกอบรมวิชาว่าความของสภานายความและในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อีกด้วย เช่น ผู้เขียนเองก็ได้สอนวิชาการว่าความและการให้คำปรึกษาทางกฎหมายที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

๒. หลักการเขียนคำร้อง คำขอ คำแถลง ในส่วนเนื้อหาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญานั้น ปกติแล้วแบ่งออกเป็นสามส่วนด้วยกันได้แก่

(๑.) บรรยายว่าขณะนั้นคดีอยู่ระหว่างการทำหรือดำเนินการอะไร

(๒.) บรรยายเหตุหรือข้ออ้างหรือข้อขัดข้อง หรือผู้ร้องหรือผู้ขอหรือผู้แถลงต้องการอะไร (โดยยกข้อเท็จจริงให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด)

(๓) บรรยายว่าต้องการให้ศาลสั่งหรือ

ดำเนินการอะไร โดยประโยคสุดท้ายของส่วนนี้นิยมเขียนประมาณว่า “ขอศาลได้โปรดอนุญาต” นอกจากนี้หลังจบส่วนที่ (๓) ให้ขึ้นบรรทัดใหม่แล้วเขียนข้อความว่า “ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด” ไว้ประมาณกลางหน้ากระดาษหรือมาทางขวามือของหน้ากระดาษเล็กน้อย

โดยจากองค์ประกอบข้างต้นจะเห็นว่าถูกเขียนตามหลักการเขียนคำร้อง คำขอ คำแถลง ข้างต้น

อย่างไรก็ตาม หากเป็นการทำงานจริงแล้ว ผู้เขียนจะเพิ่มรายการตรวจวินิจฉัยโรคหรือเอกสารความเห็นแพทย์ที่วินิจฉัยว่านายทอง เดียวดาย พยานโจทก์ ป่วยเป็นมะเร็งระยะสุดท้าย มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ไม่เกิน ๑ เดือน เป็นเอกสารแนบท้ายคำร้องด้วย เพื่อเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือของคำร้อง และยังทำให้ผู้พิพากษาที่มีหน้าที่พิจารณาสั่งคำร้องวินิจฉัยคำร้องนี้ได้ง่ายขึ้น

เคล็ด (ไม่) ลับ

มีนักศึกษาบางท่านสอบถามผู้เขียนเกี่ยวกับการตอบข้อสอบในประเด็นการเขียนเลขมาตรา โดยผู้เขียนขอให้คำแนะนำเบื้องต้นว่าปกติแล้วอาจารย์ผู้ตรวจข้อสอบกฎหมายโดยเฉพาะข้อสอบตุ๊กตาจะตรวจให้คะแนนตามธงคำตอบ (ให้นักศึกษาดูแนวการตอบตามธงคำตอบของเนติบัณฑิต อัยการผู้ช่วย ผู้ช่วยผู้พิพากษา เป็นตัวอย่าง) เพราะฉะนั้นการเขียนตอบข้อสอบนักศึกษาต้องปรับหลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงที่คำถามให้มาการเพิ่มเลขมาตราไปเลยทีเดียวโดยไม่ปรับหลักกฎหมายใด ๆ เลย จึงไม่ควรทำ หรือถ้าจะทำให้ทำเฉพาะกรณีจำเป็นจริง ๆ เช่น ใกล้หมดเวลาสอบแล้ว หรือจำหลักกฎหมายไม่ได้ เป็นต้น

^๑ **มาตรา ๑๐๑** บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดเกรงว่า พยานหลักฐานซึ่งตนอาจต้องอ้างอิงในภายหลังจะสูญหายหรือยากแก่การนำมา หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานซึ่งตนจำแนกจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบ หรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมายังศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควร ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้ว ให้สืบพยานไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

ในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและยังมิได้เข้ามาในคดีนั้น เมื่อศาลได้รับคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลสั่งคำขอนั้นอย่างคำขออันอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียว ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้ว ให้สืบพยานไปฝ่ายเดียว”

บทความเรื่อง

“ปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยี”

สุภากรณ์ นิปวนิชย์*

ในวันโทรคมนาคมโลกและสังคมสารสนเทศโลก (World Telecommunication and Information Society Day) ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ของทุกปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันได้ใช้เทคโนโลยีผ่านทางสังคมออนไลน์ ส่งต่อสื่อสารทางด้านความรู้ ไปยังนักศึกษากฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภาและประชาชนโดยทั่วไป ในการอำนวยความสะดวกให้ได้เข้าถึงความรู้ทางด้านกฎหมายในทุกหนแห่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับโดยเชื่อมโยงผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว

ปัจจุบันต้องยอมรับว่าเทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์ ถือว่าอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ส่งต่อ และสื่อสารผ่านกระแสได้รวดเร็ว โดยเฉพาะทางสื่อออนไลน์ ซึ่งเทคโนโลยีที่ดี เมื่อใช้ถูกต้อง เหมาะสม ย่อมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับได้เป็นอย่างดี แต่ว่าสังคมสารสนเทศในปัจจุบันนี้ นอกจากจะมีผู้ใช้ในทางที่เหมาะสมเกิดประโยชน์แก่ผู้รับแล้ว ในระบบสารสนเทศดังกล่าวยังได้เกิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีผ่านทางสังคมออนไลน์มากมาย หลากหลายวิธีการ และมีเหยื่อหรือผู้เสียหายได้รับความเสียหายและรับผลกระทบจากอาชญากรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยสถิติการรับแจ้งความทางออนไลน์จากศูนย์บริหารการรับแจ้งความออนไลน์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สะสมตั้งแต่ ๑๗ มีนาคม - ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖ มีผู้แจ้งความคดีออนไลน์กว่า ๓๐,๐๐๐ เรื่อง ความเสียหายเกินกว่า ๒,๗๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ปริมาณสถิติโดยเฉลี่ยมากกว่า ๔๐๐ เรื่อง/วัน ซึ่งแม้จะเป็นสถิติที่ลดลง ภายหลังจากมีการบังคับใช้พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและ

ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ แล้ว โดยได้เริ่มใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖

พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ ดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในทางด้านบัญชีม้าและซิมม้า และมีผลให้เหยื่อหรือผู้เสียหายสามารถดำเนินการระงับการธุรกรรมได้อย่างรวดเร็ว ป้องกันความเสียหายแก่เหยื่อและผู้เสียหายที่เกิดขึ้นในระบบสารสนเทศ ซึ่งผู้เสียหายหรือเหยื่อต่างมีหลากหลายประเภท ทั้งเป็นเหยื่อจากการซื้อสินค้าบ้าง เหยื่อจากการโอนเงินเพื่อร่วมลงทุน หรือกู้ยืมเงินบ้าง รวมทั้งเป็นเหยื่อทางมิจฉาชีพแก๊งค์ Call Center หรือเป็นมิจฉาชีพที่ติดต่อกับเหยื่อโดยอ้างเป็นเพื่อน หรือติดต่อพูดคุยทำให้เหยื่อหลงรักเพื่อผลประโยชน์ในทางทรัพย์สิน สารพัดวิธีการของเหล่าอาชญากรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินจากเหยื่อหรือผู้เสียหาย

ในด้านความเสียหายที่ได้รับจากระบบสารสนเทศหรือทางออนไลน์ดังกล่าว ส่วนใหญ่ได้รับความเสียหายเป็นทรัพย์สิน โดยการโอนเงินผ่านทางบัญชีหรือการทำธุรกรรมผ่านทางออนไลน์ให้กับมิจฉาชีพ และเมื่อเหยื่อสูญเสียเงินให้แก่มิจฉาชีพแล้ว จึงมาร้องทุกข์ กล่าวโทษดำเนินคดีกับมิจฉาชีพที่กระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยลักษณะความเสียหายในปัจจุบันที่เหยื่อหรือผู้เสียหายถูกหลอกลวงผ่านระบบออนไลน์ ได้รับความเสียหายเป็นทรัพย์สินจากการโอนเงิน การดำเนินคดีร้องทุกข์ กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน ฐานความผิดหลักคือฉ้อโกง ร่วมกันฉ้อโกงโดยแสดงตนเป็นคนอื่นหรือฉ้อโกงประชาชนตามประมวล

* อัยการผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานอัยการภาค ๑ ช่วยราชการสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเสขพิต ๙

กฎหมายอาญา และความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฐานโดยทุจริตและโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชนหรือผู้อื่น แล้วแต่กรณี

ทั้งนี้ ผู้เสียหายที่ถูกมิจฉาชีพหลอกลวงเอาทรัพย์สินไป นอกจากมุ่งประสงค์จะให้มิจฉาชีพได้รับโทษแล้ว ย่อมประสงค์ได้รับทรัพย์สินหรือเงินที่เสียหายไปคืนหรือชดใช้ราคาที่สูงเกินไป การดำเนินคดีที่กฎหมายเปิดช่องให้ได้รับชดใช้หรือคืนราคาที่เสียไปจากการถูกหลอกลวงในทางอาญา คือการร้องทุกข์ ที่เป็นมูลฐานความผิดฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา ส่วนความผิดตามกฎหมายอื่นคงบัญญัติเป็นบทลงโทษ ซึ่งการเรียกร้องค่าเสียหายย่อมต้องไปกล่าวกันในทางแพ่งต่อไป ซึ่งโอกาสที่เหยื่อหรือผู้เสียหายจะได้รับเงินหรือได้รับชดใช้คืนจึงมีไม่เรื่องง่าย ดังนั้น หนทางที่เป็นการป้องกันอาชญากรรมได้ดีที่สุด คือต้องรู้เท่าทันและไม่โอนเงินให้ผู้อื่นโดยง่าย จนกว่าจะแน่ใจจริง ๆ ว่าตนเองไม่ได้เป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ โดยต้องวิเคราะห์วิธีการ กลยุทธ์ หากความรู้และปรึกษาผู้อื่นก่อนที่จะโอนเงินให้ใครผ่านทางธุรกรรมออนไลน์

จากการประสบการณ์ส่วนหนึ่งที่สัมผัส พบเห็นเหยื่อหรือผู้เสียหาย จะพบว่าเหยื่อหรือผู้เสียหายที่ถูกมิจฉาชีพหลอกลวง จะเกิดจากการถูกจูงใจ หวานล่อมเสนอหรือได้รับสิทธิพิเศษเกินกว่าวิธีการหรือระบบปกติที่บุคคลทั่วไปจะได้รับ โดยมีมิจฉาชีพจะมาในจังหวะที่เป็นความประสงค์หรือตรงความต้องการของเหยื่อหรือผู้เสียหาย เช่น การหลอกลวงขายสินค้าราคาถูก โปรโมชั่น หรือสินค้าแบรนด์เนมในราคาต่ำกว่าท้องตลาด โดยทั่วไป โดยใช้ข้ออ้างว่า มีความจำเป็นต้องขายร้อนเงิน หรือขายเน้นปริมาณ ทำยอด โดยมีมิจฉาชีพจะแสดงรูปภาพสินค้า ข้อความ ใบประกันสินค้า ให้ตรวจสอบดูผ่านทางระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นการนำภาพสินค้า ข้อความ ใบประกันสินค้าของบุคคลอื่นมาใช้แสดงเพื่อให้เหยื่อหลงเชื่อว่ามีสินค้าอยู่จริง ทำให้เหยื่อที่มีความ

ต้องการซื้อ พอใจและจูงใจให้หลงเชื่อข้อความหลอกลวงนั้น ส่วนเหยื่อหรือผู้เสียหายที่ถูกหลอกลวงให้โอนเงินลงทุนหรือกู้เงิน วิธีการของมิจฉาชีพก็จะมีหลากหลายทั้งให้โอนเงินค่าธรรมเนียม ค่าประกัน ค่าเพิ่มวงเงิน เมื่อเหยื่อโอนเงินไปส่วนหนึ่งแล้ว มิจฉาชีพจะใช้วิธีการให้โอนเงินซ้ำอีก โดยมีข้ออ้างว่าเหยื่อโอนเงินช้าเกินไป ต้องชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าปลดล็อก โอนค่านำเงินออกจากระบบ หรือแม้กระทั่งหากเหยื่อจะยกเลิกของเงินคืนจากมิจฉาชีพ เหยื่อต้องโอนเงินค่ายกเลิก ข้อตกลงให้แก่มิจฉาชีพด้วย ซึ่งเหยื่อหรือผู้เสียหายที่หลงโอนเงินให้หลายครั้งคือเพื่อต้องการเงินของตนเองคืน หรือมีความหวังความเชื่อว่าจะได้เงินจากมิจฉาชีพจริง ทำให้เหยื่อหรือผู้เสียหายหลายราย ได้รับความเสียหายจากการโอนเงินซ้ำ ๆ ต่อเนื่องกัน ซึ่งพวกมิจฉาชีพต่างก็ใช้จิตวิทยา จูงใจ หรือใช้ความเกรงใจของเหยื่อ ในบางครั้งก็แฉ่มากับเหยื่อที่ต้องการหาเพื่อน คนรัก โดยมาในรูปแบบของการพูดคุย ให้ความหวัง สร้างอนาคตร่วมกัน ทำให้เหยื่อหรือผู้เสียหายหลงเชื่อและโอนเงินให้เพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน หรือเพื่อมีให้รู้สึกเสียมิตรภาพ มิจฉาชีพเหล่านี้ต่างก็อาศัยกลอุบายผ่านทางระบบเทคโนโลยี ในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมีขอบและมิจฉาชีพเหล่านี้ นับวันก็จะหาหนทางและใช้เทคโนโลยีสารพัดทุกวิธี และเชื่อว่ายังคงแผ่ร่นอยู่ต่อไปในระบบสื่อสารออนไลน์

ในโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีการสื่อสารในสังคมออนไลน์เข้าถึงทุกหนแห่งไปทั่วภูมิภาคและทั่วโลก กระทั่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในชีวิตประจำวันของหลายคน และประชาชนโดยทั่วไป จึงย่อมเกิดได้ทั้งประโยชน์และมีโทษแผ่ร่นไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ดังนั้น ผู้เข้าถึงและใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารทางสังคมออนไลน์จึงต้องระมัดระวัง รอบคอบ และมีความรอบรู้เท่าทันในการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ เพื่อมิให้ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพโดยง่ายและใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อให้ได้คุณประโยชน์อย่างแท้จริง

“การสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร ในคดีแพ่งทำได้หรือไม่ เพียงใด”

ทีปกร โกมลพันธ์พร*

ดร.เดวิด มกรพงศ์**

ชยวีร์ อังศุสิงห์***

ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งนั้น ส่วนที่สำคัญที่สุดในการพิสูจน์ต่อผล คือ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ประเด็นข้อพิพาทใดที่คู่ความฝ่ายหนึ่งสามารถนำพยานหลักฐานมาสืบให้ต้องตามภาระการพิสูจน์ได้ดีกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายนั้นก็มีโอกาสชนะในประเด็นข้อพิพาทนั้น ซึ่งในคดีแพ่ง พยานหลักฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ผลแพ้ชนะคดี มักอยู่ในรูปพยานเอกสาร เนื่องจากรูปแบบของคดีแพ่งส่วนใหญ่เกิดจากการทำนิติกรรม สัญญา หรือข้อตกลงต่าง ๆ ระหว่างบุคคล ซึ่งจะแสดงออกในรูปของเอกสาร เพราะมีความมั่นคง น่าเชื่อถือ และมีกฎหมายกำหนดขั้นตอนและวิธีการนำสืบพยานเอกสารไว้เป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ ที่กำหนดห้ามนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติว่าต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาแนวทางการพิจารณาและข้อสังเกตตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ ดังนี้

● นิติกรรมใดที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคลมาสืบแทนพยานเอกสาร และแม้คู่ความอีกฝ่ายจะยินยอมก็ตาม ดังนั้น กรณีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ได้แก่

๑. นิติกรรมที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง เช่น การโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๐๖ สัญญาเช่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๗๒ การบอกกล่าวบังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๒๘ การตั้งตัวแทนในกิจการที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๙๘ ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๙๘ พินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๕๖ หรือกรณีการทำหนังสือมอบอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๖๐ (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๔๒/๒๕๒๒)

* อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด, ประธานคณะกรรมการสอบสวนกรณีผู้ประกอบการธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำกำหนดราคาบัตรโดยสารต่ำกว่าต้นทุน (สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า), อนุกรรมการวินิจฉัยข้อขัดแย้งหรือข้อโต้แย้ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง), คณะบรรณาธิการหนังสือรวมคำบรรยาย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ผู้ช่วยบรรณาธิการจุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภา, ผู้เขียนหนังสือ “คู่มือฎีกาสำคัญกฎหมายลักษณะครอบครัว - มรดก”, น.บ., น.บ.ท., LL.M. in International Commercial Law (University of Leicester), LL.M. in Tax Law (Queen Mary University of London), หลักสูตรประกาศนียบัตร ผู้นำยุคใหม่ในระบอบประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙ (ปนป.๙) สถาบันพระปกเกล้า, หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งระดับสูง รุ่นที่ ๑๒ (พตส.๑๒) สถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง, อดีตผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต

** ผู้เชี่ยวชาญในการสังเคราะห์และสร้างนวัตกรรม, อนุกรรมการพัฒนาการให้บริการ (บริษัท ขนส่ง จำกัด), ศศ.บ. ภาคภาษาอังกฤษ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง), กจ.ม. (มหาวิทยาลัยมหิดล), วท.ด. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หลักสูตรประกาศนียบัตร ผู้นำยุคใหม่ในระบอบประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐ (ปนป.๑๐) สถาบันพระปกเกล้า

*** นิติกรระดับสูง ช่วยปฏิบัติงานประจำสำนักงานเลขาธิการกรรมการ กสทช. ด้านกฎหมาย (พลตำรวจเอก ดร.ณัฐพร เพราะสุนทร), อนุกรรมการส่งเสริมการบริหารจัดการกากอุตสาหกรรมสำหรับผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย), อนุกรรมการพัฒนาการให้บริการ (บริษัท ขนส่ง จำกัด), น.บ., น.ม., หลักสูตรประกาศนียบัตร ผู้นำยุคใหม่ในระบอบประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐ (ปนป.๑๐) สถาบันพระปกเกล้า, หลักสูตรนักบริหารการเงินการคลังภาครัฐระดับสูง รุ่นที่ ๑๐ (บงส.๑๐) กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๔๒/๒๕๒๒ หนังสือมอบอำนาจระบุให้ฟ้อง ง. ผู้รับมอบอำนาจ จะไปฟ้อง ข. ซึ่งเป็นคนละคนไม่ได้ และจะนำสืบแก้ไขใบมอบอำนาจ โดยนำพยานบุคคลมาสืบแก้ไขว่าความจริงแล้วผู้ถูกโต้แย้งสิทธิต้องการให้ฟ้อง ข. ก็ทำไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔

๒. นิติกรรมที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ ซึ่งจะสังเกตได้ว่า นิติกรรมนั้น ๆ กฎหมายจะกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๖ สัญญาแลกเปลี่ยนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๑๙ สัญญาให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๒๕ หรือสัญญาจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๑๔

๓. กรณีที่กฎหมายกำหนดว่าถ้าจะมีการฟ้องร้องจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ เช่น สัญญากู้ยืมเงินเกินกว่า ๒,๐๐๐ บาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๓ การนำสืบการชำระเงินกู้ยืมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๓ วรรคสอง สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ราคาเกินกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๖ วรรคสาม สัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๓๘ สัญญาค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๘๐ หรือสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๕๑ เป็นต้น

● ในส่วนข้อยกเว้นเรื่องห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคลมาสืบแทนพยานเอกสารนั้น หากเป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง คู่ความสามารถนำพยานบุคคลมาสืบหักล้างได้ เพราะคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องนำสืบข้อเท็จจริงย่อมมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานใด ๆ มาสืบก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๕ เช่น สัญญาจ้างทำของไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ จึงสามารถนำสืบพยานบุคคลหักล้างได้

(เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๙๐๘๕/๒๕๓๙) หรือหากเป็นกรณีคดีอาญา กฎหมายก็ได้ห้ามนำสืบพยานบุคคลหักล้างพยานเอกสาร การที่ศาลให้นำสืบพยานบุคคลและรับฟังพยานบุคคล จึงไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๒๔/๒๕๓๑) หรือเป็นกรณีเข้าข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ มิให้ใช้บังคับในกรณีที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (๒) แห่งมาตรา ๙๓ และมีให้ถือว่าเป็นการตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะกล่าวอ้างและนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างว่า พยานเอกสารที่แสดงนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือสัญญา หรือหน้อยอย่างอื่นที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด” ซึ่งมีข้อสังเกต ดังนี้

๑. กรณีต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๓ (๒) อ้างว่าต้นฉบับเอกสารไม่สามารถนำมาได้ เนื่องจากถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือสูญหาย หรือไม่สามารถนำมาได้โดยประการอื่น อันมิใช่เกิดจากพฤติการณ์ที่ผู้อ้างต้องรับผิดชอบนั้น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบก็ได้ และการที่ศาลจะอนุญาตนั้น จะอนุญาตโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้ (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๑๖/๒๕๕๑)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๑๖/๒๕๕๑ โจทก์นำสืบส่งภาพถ่ายสำเนาหนังสือมอบอำนาจช่วงเป็นพยานต่อศาล จำเลยไม่ได้คัดค้านหรือนำสืบโต้แย้งว่า โจทก์มิได้ส่งต้นฉบับหนังสือมอบอำนาจช่วงและนำสำเนาหนังสือมอบอำนาจช่วงมาสืบ การที่ศาลชั้นต้นรับฟังสำเนาหนังสือมอบอำนาจช่วงจึงเท่ากับศาลชั้นต้นอนุญาตให้นำสำเนาเอกสารนั้นมาสืบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๓ (๒) จึงรับฟังเป็นพยานเอกสารได้ การรับฟังสำเนาเอกสารเป็นพยานหลักฐานแทนต้นฉบับเอกสาร มิใช่เป็นการรับฟังต้นฉบับเอกสารเป็นพยานหลักฐานอันจะต้องปิดอากรแสตมป์ตามประมวลรัษฎากร ทั้งสำเนาเอกสารมิใช่ฉบับหรือคู่มือแห่งตราสาร ไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องปิดอากรแสตมป์ด้วยเช่นกัน จึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

๒. การนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารโดยอ้างเหตุว่าเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือแต่บางส่วนนั้น จะเข้าข้อยกเว้นในส่วนนี้ได้คู่ความฝ่ายที่อ้างเหตุว่าเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือแต่บางส่วนจะต้องคัดค้านความถูกต้องแท้จริงของพยานเอกสารนั้นตามมาตรา ๑๒๕ มาก่อนด้วย ดังนั้น เมื่อไม่มีการคัดค้าน ผลคือ มาตรา ๑๒๕ วรรคสาม กำหนดว่าห้ามมิให้คู่ความนั้นคัดค้านการมีอยู่และความแท้จริงของเอกสารนั้นอีกเท่านั้น แต่ไม่ได้ตัดสิทธิคู่ความที่จะนำสืบว่าพยานนั้นไม่สมบูรณ์หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด

๓. กรณีอ้างว่าสัญญาหรือหนี้ไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิดนั้น อยู่ในบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง ดังนั้น จำเลยที่ประสงค์จะให้การต่อสู้ในประเด็นความไม่สมบูรณ์แห่งหนี้ จะต้องแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การรวมทั้งเหตุแห่งการนั้นด้วย ซึ่งมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ ดังนี้

- หากโจทก์จำเลยทำสัญญากู้ยืมเงินกัน ๔๐๐,๐๐๐ บาท แต่จำเลยให้การต่อสู้ว่าจำเลยกู้ยืมเงินกันเพียง ๒๐๐,๐๐๐ บาท เป็นการนำสืบถึงความไม่สมบูรณ์แห่งหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน ไม่ใช่เป็นการนำสืบเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ (เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๖๖/๒๕๖๔)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๖๖/๒๕๖๔ แม้หนังสือสัญญาจำนองที่ดินระบุว่า จำเลยกู้ยืมเงินโจทก์ไปจำนวน ๔๐๐,๐๐๐ บาท จำเลยยอมนำสืบพยานบุคคลว่าจำเลยกู้ยืมเงินจากโจทก์ไปเพียง ๒๐๐,๐๐๐ บาท ไม่เป็นการต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ เพราะเป็นการนำสืบถึงความไม่บริบูรณ์ของสัญญากู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๐ วรรคสอง ไม่ใช่เป็นการนำสืบเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ (ข)

แต่เป็นการนำสืบถึงความไม่สมบูรณ์แห่งหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ วรรคท้าย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๔๐/๒๕๖๕ จำเลยนำสืบพยานบุคคลว่า จำเลยกู้ยืมเงินโจทก์ ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่จำเลยได้รับเงินจากโจทก์เพียง ๙๐,๐๐๐ บาท ส่วนอีก ๑๐,๐๐๐ บาท โจทก์หักไว้โดยให้จำเลยชำระดอกเบี้ยเป็นรายเดือน เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท โจทก์หลอกให้จำเลยทำสัญญาจำนองประกันหนี้กู้ยืม ๓๐๐,๐๐๐ บาท จำเลยต้องการเงินจึงทำสัญญาจำนองโดยสำคัญผิดในจำนวนเงินซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมและเกิดจากกลฉ้อฉลของโจทก์ สัญญาจำนองเป็นโมฆะ เป็นการนำสืบโต้แย้งเกี่ยวกับจำนวนเงินที่กู้ยืมจากโจทก์ว่าไม่ได้รับเงินจำนวนตามสัญญา และเป็นการนำสืบโต้แย้งเกี่ยวกับจำนวนเงินที่กู้ยืมจากโจทก์ ถือว่าเป็นการนำสืบถึงความไม่สมบูรณ์แห่งหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ วรรคท้าย ไม่ใช่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร จำเลยย่อมมีสิทธินำสืบได้ ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ จำเลยกู้ยืมเงินโจทก์ ๑๐๐,๐๐๐ บาท โจทก์หักดอกเบี้ยไว้ ๑๐,๐๐๐ บาท จำเลยได้รับเงินเพียง ๙๐,๐๐๐ บาท โจทก์มีสิทธิฟ้องเรียกให้จำเลยชำระเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท อันเป็นหนี้ที่แท้จริงได้ แต่โจทก์หักดอกเบี้ย ๒ เดือน เป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงเป็นโมฆะต้องนำดอกเบี้ยไปหักต้นเงินที่จำเลยกู้ยืมไปจากโจทก์ คงเหลือหนี้เงินกู้ยืม ๙๐,๐๐๐ บาท

- หากเป็นกรณี โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกู้ยืมเงินและจดทะเบียนจำนองที่ดินเป็นประกันการกู้ยืม แต่จำเลยให้การต่อสู้ว่า จำเลยทำสัญญาจำนองกับโจทก์เพื่อเป็นประกันการกู้ยืมเงินจริง แต่โจทก์ไม่ได้ส่งมอบเงินที่กู้ยืมให้จำเลย จึงเป็นการรู้ว่ามีมูลหนี้ต่อกันแม้จำเลยยอมรับว่าทำสัญญาจำนองอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ แต่สัญญากู้ยืมเงินซึ่งเป็นหนี้ประธานจำเลยให้การปฏิเสธ จำเลยก็สามารถนำพยานบุคคลมาสืบ

เพื่อให้เห็นว่า สัญญาจำนองซึ่งเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมที่ระบุว่าจำเลยได้เงินไปแล้ว ไม่สมบูรณ์เพราะไม่มีมูลหนี้ต่อกัน เข้าข้อยกเว้นที่จำเลยสามารถนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างว่าหนี้กู้ยืมเงินที่ระบุไว้ในสัญญาจำนองนั้นไม่สมบูรณ์ได้ (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๗๖๙/๒๕๖๔)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๗๖๙/๒๕๖๔ โจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่า จำเลยกู้ยืมเงินโจทก์ ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท โดยจดทะเบียนจำนองที่ดินเป็นประกันการกู้ยืมเงิน จำเลยให้การว่า จำเลยมิได้กู้ยืมเงินโจทก์ จำเลยทำสัญญาจำนองกับโจทก์เพื่อเป็นประกันการกู้ยืมเงิน ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท ภายหลังทำสัญญาจำนองโจทก์ไม่ได้ส่งมอบเงินที่กู้ยืมให้แก่จำเลย จึงไม่มีมูลหนี้ต่อกัน แม้จำเลยยอมรับว่าทำสัญญาจำนองอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ แต่สัญญากู้ยืมเงินซึ่งเป็นหนี้ประธาน จำเลยให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ว่าจำเลยมิได้กู้ยืมเงินและไม่ได้รับเงินจากโจทก์ โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยกู้ยืมเงินและได้รับเงินไปจากโจทก์จริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔/๑ จึงจะมีสิทธิบังคับจำนองที่ดินของจำเลยได้ หากใช้ภาระการพิสูจน์ตกแก่จำเลยไม่ จำเลยนำสืบพยานบุคคลว่าจำเลยทำสัญญาจำนองที่ดินเพื่อกู้ยืมเงินโจทก์ แต่โจทก์มิได้ส่งมอบเงินที่กู้ยืมแก่จำเลย เป็นการนำสืบว่าสัญญาจำนองซึ่งเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมที่ระบุว่าจำเลยได้เงินไปแล้ว ไม่สมบูรณ์เพราะไม่มีมูลหนี้ต่อกัน เข้าข้อยกเว้นที่จำเลยสามารถนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างว่าหนี้กู้ยืมเงินที่ระบุไว้ในสัญญาจำนองนั้นไม่สมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔ วรรคสอง

● แต่ถ้าเป็นกรณีมีการทำสัญญาจำนองที่ดินเป็นประกันหนี้กู้ยืม และสัญญาจำนองระบุว่าจำเลยได้รับเงินไปแล้ว เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๑๔ บัญญัติว่า อันสัญญาจำนองนั้น ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังนั้น สัญญาจำนองจึงเป็นเอกสารมหาชนซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา

๑๒๗ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เมื่อจำเลยให้การยอมรับว่าได้ทำสัญญากู้ยืมและจำนองจริง แต่จำเลยกลับอ้างว่าจำเลยมิได้กู้ยืมเงินจากโจทก์ แต่ ถ. เป็นผู้กู้และจำเลยเป็นผู้จำนองที่ดินเป็นประกันหนี้ของ ถ. โดย ถ. ไม่ได้รับเงินจากโจทก์ จึงเป็นกรณีที่จำเลยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่จำเลยซึ่งเป็นฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารมหาชนมายืนยันหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานมาสืบ (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๙๕/๒๕๖๔)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๙๕/๒๕๖๔ หนังสือสัญญาจำนองที่ดินซึ่งเป็นหลักฐานการกู้ยืมเงิน ทั้งเป็นเอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จัดทำขึ้นและรับรองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๒๗ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เมื่อหนังสือสัญญาจำนองระบุว่าจำเลยได้รับเงินไปแล้ว จำเลยให้การยอมรับว่าได้ทำสัญญากู้และจำนองจริง เมื่อจำเลยอ้างว่าจำเลยมิได้กู้ยืมเงินจากโจทก์ทั้งสาม แต่ ถ. เป็นผู้กู้ และจำเลยเป็นผู้จำนองที่ดินเป็นประกันหนี้ของ ถ. โดย ถ. ไม่ได้รับเงินจากโจทก์ทั้งสามตามจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญาจำนองโจทก์ทั้งสามหักเงินค่าปากถุงค่าดอกเบี้ยยและค่าฟ้องคดีล่วงหน้า เป็นกรณีที่จำเลยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ จำเลยซึ่งเป็นฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารมายืนยันหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานมาสืบให้เห็นได้ว่าความจริงเป็นดังที่จำเลยให้การต่อสู้

● ตามสัญญากู้ยืมเงิน แม้จะมีการนำสืบถึงแนวปฏิบัติในการกู้ยืมเงินและวิธีการชำระเงิน ก็เป็นเพียงการนำสืบถึงแนวปฏิบัติระหว่างคู่สัญญา หากใช้เป็นการนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญากู้ยืมเงิน ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๒๓/๒๕๖๕ การนำสืบถึงแนวปฏิบัติในการกู้ยืมเงินและวิธีการชำระเงินของโจทก์ที่ไม่ระบุวันที่ชำระเงินกู้ยืมคืนเพราะจำเลยที่ ๑ ต้องการใช้เงินหมุนเวียนไปตลอดโดยจำเลยทั้งสองมีข้อตกลงในการชำระดอกเบี้ยให้แก่โจทก์นั้น หากใช้เป็นการ

นำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญากู้ยืมเงิน ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ (ข)

- กรณีสัญญาการให้ที่ดินพิพาทไม่สมบูรณ์ขาดการระบุงสิ่งปลูกสร้างบนที่ดิน ฝ่ายผู้รับการให้สามารถนำพยานบุคคลมาสืบได้ว่าสัญญาการให้ที่ดินพิพาทที่ระบุไว้ไม่สมบูรณ์ขาดสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมิได้เป็นการต้องห้ามมิให้นำสืบพยานบุคคล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ วรรคท้าย (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๖๕/๒๕๖๔)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๖๕/๒๕๖๔ จำเลยประสงค์จะให้โจทก์โอนที่ดินพิพาทให้เพื่อให้ได้ประโยชน์ในการนำไปจำนองประกันเงินกู้และการนำสืบในลักษณะเช่นนี้ รวมถึงการให้ที่ดินพิพาทแก่จำเลยนั้นมิใช่สิ่งปลูกสร้างเป็นบ้านปลูกอยู่ด้วย ก็มีใช่เป็นการสืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างว่ายังมีข้อความเพิ่มเติมตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารนั้นอยู่อีก แต่เป็นการนำสืบว่าสัญญาการให้ที่ดินพิพาทที่ระบุไว้ไม่สมบูรณ์ขาดสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินและมีได้มิวัตถุประสงค์เป็นการให้ที่แท้จริง มิได้เป็นการต้องห้ามมิให้นำสืบพยานบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ วรรคท้าย

- แต่หากเป็นกรณีสัญญาซื้อขายที่ดิน แม้จะใช้คำในสัญญาเพียงว่ายอมขายที่ดิน ไม่มีข้อความเพิ่มเติมว่า “พร้อมกับห้องแถวด้วย” การซื้อขายที่ดินก็ต้องรวมถึงสิ่งปลูกสร้างซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินและเป็นส่วนควบของที่ดินด้วย เมื่อในสัญญาไม่มีข้อความพิเศษว่าให้สิ่งปลูกสร้างซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขาย ดังนั้น ผู้ขายไม่มีสิทธินำสืบว่าต้องการขายแต่ที่ดิน ไม่ขายห้องแถว เพราะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๕/๒๕๐๗)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๕/๒๕๐๗ เมื่อสัญญาซื้อขายที่ดินตอนต้นระบุถึงที่ดินซึ่งมีห้องแถวรวมอยู่ด้วย แม้ตอนต่อมาจะเขียนสัญญาซื้อขายใช้คำแต่เพียงว่า ผู้ขายยอมขายที่ดิน ผู้ซื้อยอมรับซื้อที่ดินโดยไม่มีข้อความเพิ่มเติมว่า “พร้อมกับห้องแถวด้วย” ก็ต้องหมายความว่า เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพร้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง คือห้องแถวพิพาทซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินและเป็นส่วนควบของที่ดิน เมื่อสัญญาซื้อขายแสดงว่ายอมขายห้องแถวด้วย โดยไม่มีข้อความพิเศษว่าให้ห้องแถวคงเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ โจทก์ซึ่งเป็นผู้ขายไม่มีสิทธินำสืบว่าต้องการขายแต่ที่ดิน ไม่ขายห้องแถว เพราะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔

สุดท้ายนี้ จึงกล่าวได้ว่า การสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารในคดีแพ่ง ต้องพิจารณาก่อนว่า นิติกรรมหรือสัญญาอันเป็นเหตุแห่งการฟ้องร้องนั้นมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดงหรือไม่ หากเป็นนิติกรรมหรือสัญญาที่เข้าลักษณะต้องมีพยานเอกสารมาแสดงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ ซึ่งเป็นบทบังคับเด็ดขาด คู่ความจึงถูกบังคับห้ามมิให้นำพยานบุคคลมาสืบแทนพยานเอกสาร และคู่ความไม่สามารถตกลงยกเว้นมาตรา ๙๔ ได้ แต่ยังมีข้อยกเว้นกรณีที่สมารถนำพยานบุคคลมาสืบแทนพยานเอกสารได้ หลัก ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ ๑. กรณีตามมาตรา ๙๓ (๒) หรือ ๒. กรณีอ้างว่าพยานเอกสารนั้นปลอมหรือไม่ถูกต้องเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือ ๓. กรณีอ้างว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด แต่ทั้งนี้ ข้อยกเว้นต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกหยิบยกขึ้นพิจารณาได้ ต่อเมื่อได้มีการดำเนินการตามหลักกฎหมายอื่นประกอบแล้ว เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔ มาตรา ๘๔/๑ มาตรา ๑๒๕ มาตรา ๑๒๗ และมาตรา ๑๗๗ เป็นต้น

มูมข่าว

สวัสดิ์ศรีรับ สมาชิกจุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภาและผู้อ่านทุกท่าน

ปรเมศวร์ อินทรชุมนุม*

ขณะนี้ เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์ (กองทุนพัชรกิติยาภาเพื่อการศึกษากฎหมาย) กำลังเปิดรับสมัครเพื่อสอบแข่งขันรับทุนพัชรกิติยาภาเพื่อการศึกษากฎหมาย ไปศึกษาวิชากฎหมายในระดับปริญญาโท ณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยคอร์เนล (Cornell Law School) ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน ๑ ทุน ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนถึงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๖ ผู้ที่สนใจสามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติม และดาวน์โหลดใบสมัครฯ ได้ที่ www.thethaibar.or.th กองทุนพัชรกิติยาภาเพื่อการศึกษากฎหมาย หรือสแกนคิวอาร์โค้ดนี้

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา งดการบรรยายภาคปกติและภาคค่ำ ภาคหนึ่ง สมัยที่ ๗๖ ปีการศึกษา ๒๕๖๖ ดังนี้

๑. วันเสาร์ที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๖๖
(วันวิสาขบูชา และวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี)
๒. วันจันทร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๖
(วันหยุดชดเชยวันวิสาขบูชา และวันหยุดชดเชยวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี)
๓. วันศุกร์ที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖
(วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว)
๔. วันอังคารที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๖ (วันอาสาฬหบูชา)
๕. วันพุธที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖ (วันเข้าพรรษา)
๖. วันเสาร์ที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๖ (วันแม่แห่งชาติ)
๗. วันจันทร์ที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๖ (วันหยุดชดเชยวันแม่แห่งชาติ)

แผนกตำราและคำบรรยาย

เปิดจองหนังสือรวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ ๗๖ ปีการศึกษา ๒๕๖๖ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป โดยสามารถจองผ่านระบบออนไลน์ <https://textbook.thethaibar.or.th> (๑ ชุด มี ๑๖ เล่ม)

SCAN QR CODE

- รับผิดชอบเอง ราคาชุดละ ๑,๘๐๐ บาท
- ไปรษณีย์ลงทะเบียน ราคาชุดละ ๒,๔๐๐ บาท (รวมค่าจัดส่งแล้ว)
- ไปรษณีย์ลงทะเบียน (ด่วนพิเศษ) EMS ราคาชุดละ ๓,๐๐๐ บาท (รวมค่าจัดส่งแล้ว)

หมายเหตุ

๑. การชำระเงินผ่านเคาเตอร์ธนาคาร มีค่าธรรมเนียม ๑๐ บาท เท่ากันทุกสาขาทั่วประเทศ
๒. ผู้สั่งจองหนังสือ มีค่าบริการระบบออนไลน์ ๒๐ บาท เท่ากันทุกประเภทการสั่งจอง
๓. กรณีผู้สั่งจองได้ทำการสั่งจองและชำระเงินประเภทใดแล้วไม่สามารถเปลี่ยนประเภทได้
๔. กรณีผู้สั่งจองได้ทำการสั่งจองและชำระเงินแล้ว ไม่สามารถรับเงินคืนได้ทุกกรณี
๕. ผู้สั่งจองโดยแสดงความจำนงรับหนังสือด้วยตนเอง โปรดมารับหนังสือให้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่มารับตามกำหนดถือว่าสละสิทธิ์
๖. การส่งคืนหนังสือ จะต้องไม่มีการขีดเขียน ฉีกขาด หรือทำสัญลักษณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น และส่งคืนภายใน ๑๔ วัน หลังจากวันที่ได้รับหนังสือ

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. ๐๒ ๘๘๗ ๖๘๑๔ และ ๐๒ ๘๘๗ ๖๘๐๑ - ๗ ต่อ ๑๐๖

* กรรมการเนติบัณฑิตยสภา, ประธานอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภา, ประธานคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย, อัยการอาวุโส สำนักงานการสอบสวน สำนักงานอัยการสูงสุด

บรรณาธิการ||แถลง

เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ได้มีการลงนามในธรรมนูญโทรเลขระหว่างประเทศ และเป็นวันก่อตั้งสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecommunication Union หรือ ITU) ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกทั่วโลกจำนวน ๑๙๑ ประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้มีการประกาศให้วันที่ ๑๗ พฤษภาคมของทุกปีเป็นวันโทรคมนาคมโลก (World Telecommunication Day) ก่อนจะเปลี่ยนเป็น “วันโทรคมนาคมและสังคมสารสนเทศโลก (World Telecommunication and Information Society Day)” เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙

จุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภา ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้ บทความ เนื่องจากปก เสนอเรื่อง “๑๗ พฤษภาคม วันโทรคมนาคมและสังคมสารสนเทศโลก”, บทความ ปัญหาจากข้อหาหรือกฎหมายที่น่าสนใจ เสนอเรื่อง “การเรียกร้องค่าเสียหายกรณีผู้รับจ้างส่งมอบงานล่าช้ากว่ากำหนดระยะเวลาตามสัญญา” โดย นาสินี ยุติธรรมดำรง กล่าวถึง กรณีสำนักงาน ป. ชอหรือจะเรียกค่าเสียหายจากผู้รับจ้าง ค่าใช้จ่ายดังกล่าวถือเป็นความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่องของผู้รับจ้างที่ผู้ว่าจ้างสามารถบังคับเอาจากผู้รับจ้างตามสัญญาจ้างได้หรือไม่เพียงใด ฯลฯ, บทความ เจาะฎีกาเด่น เสนอเรื่อง “การยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยในคดีอาญาที่ใช้ระบบไต่สวน” โดย รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์, มนต์ชัย ขนิษฐสิลา และ ภูเทพ ณัฐณศรายุทธ กล่าวถึง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๕๔/๒๕๖๓, บทความ ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย เสนอเรื่อง “How to Get Away with Law Exam (3) : Civil Law (Juristic Acts and Contracts)” โดย มณฑล อรรถบลยุคล, โชคชัย เนตรงามสง่า และ เอกวัฒน์ สิริโสภณวรกุล กล่าวถึง ภาคต่อของบทความในชุด How to Get Away with Law Exam โดยยกตัวอย่างข้อสอบกฎหมายที่เป็นภาษาอังกฤษ แนวการตอบ แนะนำวิธีการตอบตามลำดับ พร้อมทั้งแนะนำตัวอย่างไวยากรณ์และคำศัพท์กฎหมายที่น่าสนใจ, บทความ วิเคราะห์ข้อสอบกฎหมาย : วิธีการตอบและตัวอย่าง” โดย รวินท์ ชัยภักดิ์รักดี เสนอเรื่อง “ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๔ ภาคสอง ปีการศึกษา ๒๕๖๔ วิเคราะห์หิวหิวว่าความ การถามพยาน และการจัดทำเอกสาร, บทความ เรื่อง “ปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยี” โดย สุภาภรณ์ นิปวนิชย์ กล่าวถึง ผู้เข้าถึงและใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารทางสังคมออนไลน์จะต้องระมัดระวัง รอบคอบ และมีความรอบรู้เท่าทันในการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ เพื่อมิให้ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพโดยง่าย, บทความ เรื่อง “การสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารในคดีแพ่ง ทำได้หรือไม่เพียงใด” โดย ทิปรกร โกลมพันธ์พร, ดร.เดวิด มกรพงศ์ และ ชยวีร์ อังศุสิงห์, ปิดท้ายด้วย “มุขข้าว” โดย ประเมศวร์ อินทรชุมนุม

พบกันใหม่เดือนมิถุนายน

กฤษฎา บุญยสมิต

ติดตามอ่านจุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภาฉบับย้อนหลังได้ที่เว็บไซต์เนติบัณฑิตยสภา
<http://www.thethaibar.or.th>

เอกสารเผยแพร่ความรู้ แลกฟรี ห้ามจำหน่าย

(สงวนสิทธิ์ใช้ในกิจการของแผนกประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภาเท่านั้น)

จัดทำโดย คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์เนติบัณฑิตยสภา จำนวน ๒,๕๐๐ เล่ม
เนติบัณฑิตยสภา เลขที่ ๓๒/๒ หมู่ที่ ๑๖ ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๓๐

พิมพ์ที่ : บริษัท กรุณาสยาม พิมพ์ชีวัง จำกัด
๔๓/๑๓๒ ถนนพหลโยธิน แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐